

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता — क्रम पाठः

षष्ठकाण्डे तृतीयः प्रश्नः

सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

ॐ नमः परमात्मने । श्री गुरुभ्यो नमः । हरिः ॐ

चात्वालाद् धिष्णियान्। धिष्णियानुप। उप वपति। वपति योनिः। योनिर् वै। वै यज्ञस्य।
यज्ञस्य चात्वालम्। चात्वाल्य्यज्ञस्य। यज्ञस्य सयोनित्वाय। सयोनित्वाय देवाः। सयोनि-
त्वायेति सयोनि—त्वाय। देवा वै। वै यज्ञम्। यज्ञम् परा। पराऽजयन्त। अजयन्त तम्।
तमाग्नीदध्रात्। आग्नीदध्रात् पुनः। आग्नीदध्रादित्याग्नि—इदध्रात्। पुनरप। अपाजयन्। अज-
यन्नेतत्। एतद् वै। वै यज्ञस्य। यज्ञस्यापराजितम्। अपराजित्य्यत्। अपराजितमित्य-
परा—जितम्। यदाग्नीदध्रम्। आग्नीदध्र्य्यत्। आग्नीदध्रमित्याग्नि—इदध्रम्। यदाग्नीदध्रात्।
आग्नीदध्राद् धिष्णियान्। आग्नीदध्रादित्याग्नि—इदध्रात्। धिष्णियान् विहरति। विहरति यत्।
विहरतीति वि—हरति। यदेव। एव यज्ञस्य। यज्ञस्यापराजितम्। अपराजितम् ततः। अपरा-
जितमित्यपरा—जितम्। तत एव। एवैनम्। एनम् पुनः। पुनस्तनुते। तनुते पराजित्यं। परा-
जित्येव। पराजित्येति परा—जित्यं। इव खलु। खलु वै। वा एते। एते यन्ति। यन्ति ये। ये
बहिष्पवमानम्। बहिष्पवमानं सर्पन्ति। बहिष्पवमानमिति बहिः—पवमानम्। सर्पन्ति बहि-
ष्पवमाने। बहिष्पवमाने स्तुते। बहिष्पवमान इति बहिः—पवमाने। स्तुत आह। ॥ [१] ॥
आहाग्नीत्। अग्नीदग्नीत्। अग्नीदित्याग्नि—इत्। अग्नीनवि। वि हर। हर बरुहिः। बरुहि स्तृणाहि।
स्तृणाहि पुरोडाशान्। पुरोडाशां अलम्। अलम् कुरु। कुर्विति। इति यज्ञम्। यज्ञमेव। एवा-
पजित्यं। अपजित्यं पुनः। अपजित्येत्यप—जित्यं। पुनस्तन्वानाः। तन्वाना यन्ति। यन्त्य-

ङ्गारैः। अङ्गारैर् द्वे। द्वे सर्वने। द्वे इति द्वे। सर्वने वि। सर्वने इति सर्वने। वि हरति।
हरति शलाकाभिः। शलाकाभिस्तृतीयम्। तृतीयं सशुक्रत्वाय। सशुक्रत्वायाथो। सशुक्र-
त्वायेति सशुक्र—त्वाय। अथो सम्। अथो इत्यथो। सम् भरति। भरत्येव। एवैनत्। एनद्
धिष्ण्याः। धिष्ण्या वै। वा अमुष्मिन्। अमुष्मिल्लोके। लोके सोमम्। सोममरखन्।
अरखन् तेभ्यः। तेभ्योऽधि। अधि सोमम्। सोममा। आऽहरन्। अहरन् तम्। तमन्व-
वायन्। अन्ववायन् तम्। अन्ववायन्नित्यनु—अवायन्। तम् परि। पर्यविशन्। अविशन्नयः।
य एवम्। एवँवेद। वेद विन्दते। विन्दते परिवेष्टारम्॥ [२] ॥ परिवेष्टारम् ते। परिवेष्टार-
मिति परि—वेष्टारम्। ते सोमपीथेन। सोमपीथेन वि। सोमपीथेनेति सोम—पीथेन। व्यार्ह्यन्त।
आर्ह्यन्त ते। ते देवेषु। देवेषु सोमपीथम्। सोमपीथमैच्छन्त। सोमपीथमिति सोम—पीथम्।
ऐच्छन्त तान्। तान् देवाः। देवा अब्रुवन्। अब्रुवन् द्वेद्वे। द्वेदे नामनी। द्वेदे इति द्वे—
द्वे। नामनी कुरुदध्वम्। नामनी इति नामनी। कुरुदध्वमथ। अथ प्र। प्रवा। वाऽऽप्स्यथ।
आप्स्यथ न। न वा। वेति। इत्यग्नयः। अग्नयो वै। वा अथ। अथ धिष्ण्याः। धिष्ण्या-
स्तस्मात्। तस्माद् द्विनामा। द्विनामा ब्राह्मणः। द्विनामेति द्वि—नामा। ब्राह्मणोऽर्द्धकः। अर्द्ध-
कस्तेषाम्। तेषाँ्ये। ये नेदिष्ठम्। नेदिष्ठम् पर्यविशन्। पर्यविशन् ते। पर्यविशन्निति परि—
अविशन्। ते सोमपीथम्। सोमपीथम् प्र। सोमपीथमिति सोम—पीथम्। प्राप्नुवन्। आप्नुव-
न्नाहवनीयः। आहवनीय आग्नीद्घीयः। आहवनीय इत्या—हवनीयः। आग्नीद्घीयो होत्रीयः।
आग्नीद्घीय इत्याग्नि—इद्घीयः। होत्रीयो मार्जालीयः। मार्जालीयस्तस्मात्। तस्मात् तेषु।
तेषु जुहति। जुहत्यतिहाय। अतिहाय वषट्। अतिहायेत्यति—हाय। वषट् करोति। करोति
वि। वि हि। ह्येते॥ [३] ॥ एते सोमपीथेन। सोमपीथेनार्ह्यन्त। सोमपीथेनेति सोम—
पीथेन। आर्ह्यन्त देवाः। देवा वै। वै याः। याः प्राचीः। प्राचीराहुतीः। आहुतीरजुहवुः।
आहुतीरित्या—हुतीः। अजुहवुर् ये। ये पुरस्तात्। पुरस्तादसुराः। असुरा आसन्। आसन्
तान्। ताँस्ताभिः। ताभिः प्र। प्राणुदन्त। अनुदन्त याः। याः प्रतीचीः। प्रतीचीर् ये। ये
पश्चात्। पश्चादसुराः। असुरा आसन्। आसन् तान्। ताँस्ताभिः। ताभिरप। अपानुदन्त।
अनुदन्त प्राचीः। प्राचीरन्याः। अन्या आहुतयः। आहुतयो ह्यन्ते। आहुतय इत्या—हुतयः।

हूयन्ते^१ प्रत्यङ्ङ् । प्रत्यङ्ङासीनः । आसीनो धिष्णियान् । धिष्णियान् व्याधारयति । व्याधा-
 रयति पश्चात् । व्याधारयतीति वि—आधारयति । पश्चाच्च च । चैव । एव पुरस्तात् । पुरस्ताच्च
 च । च यजमानः । यजमानो भ्रातृव्यान् । भ्रातृव्यान् प्र । प्र णुदते । नुदते तस्मात् । तस्मात्
 पराचीः । पराचीः प्रजाः । प्रजाः प्र । प्रजा इति प्र—जाः । प्र वीयन्ते । वीयन्ते प्रतीचीः । प्रतीचीर्
 जायन्ते । ॥ [४] ॥ जायन्ते प्राणाः । प्राणा वै । प्राणा इति प्र—अनाः । वा एते । एते यत् । यद्
 धिष्णियाः । धिष्णिया यत् । यददध्वर्युः । अदध्वर्युः प्रत्यङ्ङ् । प्रत्यङ्ङ धिष्णियान् । धिष्णि-
 यानतिसर्पेत् । अतिसर्पेत् प्राणान् । अतिसर्पेदित्यति—सर्पेत् । प्राणान्त्थ सम् । प्राणानिति प्र—
 अनान् । सम् कर्षेत् । कर्षेत् प्रमायुकः । प्रमायुकः स्यात् । प्रमायुक इति प्र—मायुकः । स्यान्
 नाभिः । नाभिर् वै । वा एषा । एषा यज्ञस्य । यज्ञस्य यत् । यदधोता । होतोदध्वः । ऊदध्वः
 खलु । खलु वै । वै नाभ्यै । नाभ्यै प्राणः । प्राणोऽवाङ् । प्राण इति प्र—अनः । अवाङ्पानः ।
 अपानो यत् । अपान इत्यप—अनः । यददध्वर्युः । अदध्वर्युः प्रत्यङ्ङ् । प्रत्यङ्ङ होतारम् ।
 होतार, मतिसर्पेत् । अतिसर्पेदपाने । अतिसर्पेदित्यति—सर्पेत् । अपाने प्राणम् । अपान इत्यप—
 अने । प्राणम् दृष्ट्यात् । प्राणमिति प्र—अनम् । दृष्ट्यात् प्रमायुकः । प्रमायुकः स्यात् । प्रमायुक
 इति प्र—मायुकः । स्यान् न । नादध्वर्युः । अदध्वर्युरूप । उप गायेत् । गायेद् वाग्वीर्यः । वाग्वीर्यो
 वै । वाग्वीर्य इति वाक्—वीर्यः । वा अदध्वर्युः । अदध्वर्युर यत् । यददध्वर्युः । अदध्वर्युरूप-
 गायेत् । उपगायेदुद्गात्रे । उपगायेदित्युप—गायेत् । उद्गात्रे वाचम् । उद्गात्र इत्युत्—गात्रे ।
 ॥ [५] ॥ वाच५ सम् । सम् प्र । प्र यच्छेत् । यच्छेदुपदासुका । उपदासुकाऽस्य । उपदासुके-
 त्युप—दासुका । अस्य वाक् । वाक् स्यात् । स्याद् ब्रह्मवादिनः । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । ब्रह्मवा-
 दिन इति ब्रह्म—वादिनः । वदन्ति न । नासंस्थिते । असंस्थिते सोमे । असंस्थित इत्यसम्—
 स्थिते । सोमेऽदध्वर्युः । अदध्वर्युः प्रत्यङ्ङ् । प्रत्यङ्ङ्ख सदः । सदोऽति । अतीयात् । इयादथ ।
 अथ कथा । कथा दाख्विणानि । दाख्विणानि होतुम् । होतुमेति । एति यामः । यामो हि । हि सः ।
 स तेषाम् । तेषाम् कस्मै । कस्मा अह । अह देवाः । देवा यामम् । यामव्वा । वाऽयामम् । अया-
 मव्वा । वाऽनु । अनु ज्ञास्यन्ति । ज्ञास्यन्तीति । इत्युत्तरेण । उत्तरेणाग्नीदध्रम् । उत्तरेणेत्युत्—
 तरेण । आग्नीदध्रम् परीत्य । आग्नीदध्रमित्याग्नि—इदध्रम् । परीत्य जुहोति । परीत्येति परि—

इत्य॑ । जुहोति॑ दा॒रि॒षि॒णानि॑ । दा॒रि॒षि॒णानि॑ न । न प्रा॒णान् । प्रा॒णान्थ॑ सम् । प्रा॒णानिति॑ प्र—
अ॒नान् । सम् क॑रुषति । क॒रुषति॑ नि । न्य॒न्ये । अ॒न्ये धि॒ष्णि॒याः । धि॒ष्णि॒या उ॒प्यन्ते॑ । उ॒प्यन्ते॑ न ।
नान्ये । अ॒न्ये यान् । यान् नि॒वप॑ति । नि॒वप॑ति तेन । नि॒वप॑तीति॑ नि—वपति । तेन॒ तान् । तान्
प्री॑णाति । प्री॒णाति॑ यान् । यान् न । न नि॒वप॑ति । नि॒वप॑ति यत् । नि॒वप॑तीति॑ नि—वपति । यदनु॑—
दि॒शति॑ । अ॒नुदि॒शति॑ तेन । अ॒नुदि॒शतीत्य॑नु—दि॒शति॑ । तेन॒ तान् । तानिति॑ तान् ॥ ॥ [६] ॥

(स्तुते विन्दते हि वीयन्ते प्रतीचीं रुद्रात्र उष्यन्ते चतुर्दश च)

॥ १ ॥

★

सुव॑र्गाय॒ वै । सुव॑र्गायेति॑ सुवः—गाय॑ । वा ए॒तानि॑ । ए॒तानि॑ लो॒काय॑ । लो॒काय॑ हूयन्ते ।
हूय॑न्ते यत् । यद् वै॑स॒र्जनानि॑ । वै॒स॒र्जनानि॑ द्वाभ्या॑म् । द्वाभ्या॑म् गा॒रुह॑पत्ये । गा॒रुह॑पत्ये जुहोति ।
गा॒रुह॑पत्य॒ इति॑ गा॒रुह॑—पत्ये । जुहोति॑ द्वि॒पात् । द्वि॒पाद् यज॑मानः । द्वि॒पादिति॑ द्वि—पात् । यज॑—
मा॒नः प्र॑तिष्ठित्यै । प्र॑तिष्ठित्या॒ आग्नी॑दध्रे । प्र॑तिष्ठित्या॒ इति॑ प्र॑ति—स्थित्यै । आग्नी॑दध्रे जुहोति ।
आग्नी॑दध्रे इत्याग्नि—इदध्रे । जुहोत्य॑न्तरि॒रि॒ष्वे । अ॒न्तरि॒रि॒ष्व ए॒व । ए॒वा । आ क्र॑मते । क्र॒म॒त आ॒ह—
व॒नीये॑ । आ॒ह॒व॒नीये॑ जुहोति । आ॒ह॒व॒नीये॑ इत्या॑—ह॒व॒नीये॑ । जुहोति॑ सुव॑र्गम् । सुव॑र्गमे॒व । सुव॑—
र्गमिति॑ सुवः—गम् । ए॒वैन॑म् । ए॒न॒ल्लो॒कम् । लो॒कम् ग॑मयति । ग॒म॒यति॑ दे॒वान् । दे॒वान्वै॑ । वै
सु॒व॒र्गम् । सु॒व॒र्ग॒ल्लो॒कम् । सु॒व॒र्गमिति॑ सुवः—गम् । लो॒क॒म्य॑तः । य॒तो र॒र॒ष्वा॑ंसि । र॒र॒ष्वा॑ं—
स्य॒जि॒घा॑ंसन् । अ॒जि॒घा॑ंसन् ते । ते सोमे॑न । सोमे॑न॒ रा॒ज्ञा॑ । रा॒ज्ञा र॒र॒ष्वा॑ंसि । र॒र॒ष्वा॑ं—
स्य॒प॒ह॒त्य॑ । अ॒प॒ह॒त्या॑म॒मुम् । अ॒प॒ह॒त्येत्य॑प—ह॒त्य॑ । अ॒मु॒मा॒त्मान॑म् । आ॒त्मान॑म् कृ॒त्वा । कृ॒त्वा
सु॒व॒र्गम् । सु॒व॒र्ग॒ल्लो॒कम् । सु॒व॒र्गमिति॑ सुवः—गम् । लो॒क॒मा॑यन् । आ॒यन् र॒र॒ष्वा॑साम् । र॒र॒ष्वा॑साम॒—
नु॒प॒ला॒भाय॑ । अ॒नु॒प॒ला॒भा॒यात्तः॑ । अ॒नु॒प॒ला॒भा॒येत्य॑नु॒प—ला॒भाय॑ । आ॒त्तः सोमः॑ । सोमो॑ भवति ।
भ॒व॒त्यथ॑ । अथ॑ वै॒स॒र्जनानि॑ । ॥ [७] ॥ वै॒स॒र्जनानि॑ जुहोति । जुहोति॑ र॒र॒ष्वा॑साम् । र॒र॒ष्वा॑सा॒—
म॒प॒ह॒त्यै । अ॒प॒ह॒त्यै त्वम् । अ॒प॒ह॒त्या॑ इत्य॑प—ह॒त्यै । त्व॑ सोम । सोम॑ त॒नू॒कृ॒द्भ्यः॑ । त॒नू॒कृ॒द्भ्यः॑
इति॑ । त॒नू॒कृ॒द्भ्यः॑ इति॑ त॒नू॒कृ॒त्—भ्यः॑ । इत्या॑ह । आ॒ह त॒नू॒कृ॒त् । त॒नू॒कृ॒द्धि॑ । त॒नू॒कृ॒दिति॑ त॒नू—
कृ॒त् । हो॒षः । ए॒ष द्वे॒षो॑भ्यः । द्वे॒षो॑भ्योऽन्य॑कृ॒तेभ्यः॑ । द्वे॒षो॑भ्य॒ इति॑ द्वे॒षः—भ्यः॑ । अ॒न्य॑कृ॒तेभ्य॑ इति॑ ।
अ॒न्य॑कृ॒तेभ्य॑ इत्य॑न्य—कृ॒तेभ्यः॑ । इत्या॑ह । आ॒हान्य॑कृ॒तानि॑ । अ॒न्य॑कृ॒तानि॑ हि । अ॒न्य॑कृ॒तानी॑—

त्यन्य—कृता॒नि । हि र॒ख्वा॑ऽसि । र॒ख्वा॑ऽस्युरु । उ॒रु य॒न्ता । य॒न्ताऽसि॑ । अ॒सि व॒रूथ॑म् । व॒रूथ॑मिति । इत्या॒ह । आ॒हो॒रु । उ॒रु णः । न॒स्कृ॒धि । कृ॒धीति॑ । इति॒ वाव । वावै॑तत् । ए॒तदा॑ह । आ॒ह जु॒षाणः॑ । जु॒षा॒णो अ॒प्तुः । अ॒प्तुरा॒ज्यस्य॑ । आ॒ज्यस्य॑ वेतु । वे॒त्विति॑ । इत्या॒ह । आ॒हा॒प्तुम् । अ॒प्तुमे॒व । ए॒व यज॑मानम् । यज॑मानम् कृ॒त्वा । कृ॒त्वा सु॒वर्ग॑म् । सु॒वर्ग॑ल्लो॒कम् । सु॒वर्ग॑मिति॒ सुवः—गम् । लो॒कम् ग॑मयति । ग॒म॒यति॒ र॒ख्वा॑साम् । र॒ख्वा॑सामनु॒पला॑भाय । अनु॒पला॑भाय । अनु॒पला॑भायेत्यनु॒प—ला॒भाय॑ । आ सोम॑म् । सोम॑म् ददते । द॒दत॒ आ । ॥ [८] ॥ आ ग्राव॑ष्णः । ग्राव॑ष्ण आ । आ वा॒यव्या॑नि । वा॒यव्या॑न्या । आ द्रो॑णकल॒शम् । द्रो॑णकल॒शमु॒त् । द्रो॑णकल॒शमिति॑ द्रो॑ण—कल॒शम् । उ॒त् प॒त्नी॑म् । प॒त्नी॒मा । आ न॑यन्ति । न॒यन्त्य॑नु । अ॒न्वना॑ऽसि । अ॒नाऽसि॑ प्र । प्र वर्त॑यन्ति । वर्त॑यन्ति याव॑त् । याव॑दे॒व । ए॒वास्य॑ । अ॒स्यास्ति॑ । अ॒स्ति ते॑न । ते॑न स॒ह । स॒ह सु॒वर्ग॑म् । सु॒वर्ग॑ल्लो॒कम् । सु॒वर्ग॑मिति॒ सुवः—गम् । लो॒कमे॑ति । ए॒ति न॑य॒वत्या॑ । न॑य॒वत्य॑र्चा । न॑य॒वत्ये॑ति न॑य—व॒त्या । ऋ॒चाऽऽग्नी॑दध्रे । आ॒ग्नी॑दध्रे जुहोति । आ॒ग्नी॑दध्रे इत्या॒ग्नि—इ॒दध्रे । जुहो॑ति सु॒वर्ग॑स्य । सु॒वर्ग॑स्य लो॒कस्य॑ । सु॒वर्ग॑स्येति॒ सुवः—गस्य॑ । लो॒कस्या॒भिनी॑त्यै । अ॒भिनी॑त्यै ग्राव॑ष्णः । अ॒भिनी॑त्या इत्य॒भि—नी॑त्यै । ग्राव॑ष्णो वा॒यव्या॑नि । वा॒यव्या॑नि द्रो॑णकल॒शम् । द्रो॑णकल॒शमा॒ग्नी॑दध्रे । द्रो॑णकल॒शमिति॑ द्रो॑ण—कल॒शम् । आ॒ग्नी॑दध्रे उ॒प । आ॒ग्नी॑दध्रे इत्या॒ग्नि—इ॒दध्रे । उ॒प वा॑सयति । वा॒स॒यति॒ वि । वि हि । ह्ये॑नम् । ए॒नम् तैः । तैर् गृ॒ह्णते॑ । गृ॒ह्णते॑ यत् । यथ् स॒ह । स॒हो॒पवा॑सयेत् । उ॒पवा॑सयेद॒पुवा॑येत् । उ॒पवा॑सयेदित्यु॒प—वा॑सयेत् । अ॒पुवा॑येत् सौ॒म्या । सौ॒म्य॒र्चा । ऋ॒चा प्र । प्र पा॑दयति । पा॒द॒यति॒ स्वया॑ । स्वयै॒व । ए॒वैन॑म् । ॥ [९] ॥ ए॒नम् दे॒वत॑या । दे॒वत॑या प्र । प्र पा॑दयति । पा॒द॒यत्य॑दि॒त्याः । अ॒दि॒त्याः स॒दः । स॒दोऽसि॑ । अ॒स्यदि॒त्याः । अ॒दि॒त्याः स॒दः । स॒द आ । आ सी॑द । सी॒देति॑ । इत्या॒ह । आ॒ह य॒था॒यजुः॑ । य॒था॒यजु॑रे॒व । य॒था॒यजु॑रिति॒ यथा—य॒जुः । ए॒वैतत् । ए॒तद् यज॑मानः । यज॑मानो वै । वा ए॒तस्य॑ । ए॒तस्य॑ पु॒रा । पु॒रा गो॑प्ता । गो॒प्ता भ॑वति । भ॒वत्ये॑षः । ए॒ष वः । वो॒ दे॒व । दे॒व स॒वि॒तः । स॒वि॒तः सोमः॑ । सोम॑ इति । इत्या॒ह । आ॒ह स॒वि॒तृप्र॑सूतः । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व । स॒वि॒तृप्र॑सूत इति॒ सवि॑तृ—प्र॒सूतः । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् दे॒वता॑भ्यः । दे॒वता॑भ्यः सम् । सम् प्र । प्र य॑च्छति । य॒च्छत्ये॑तत् । ए॒तत् त्वम् । त्वं सौ॒म । सौ॒म दे॒वः । दे॒वो दे॒वान् । दे॒वानु॑प । उ॒पा॒गाः । अ॒गा इति॑ । इत्या॒ह । आ॒ह दे॒वः । दे॒वो हि । ह्ये॑षः ।

ए॒ष सन्न॑ । सन् दे॒वान् ॥ [१०] ॥ दे॒वानु॑पैति । उ॒पैती॑दम् । उ॒पैती॑त्युप—एति॑ । इ॒दम॑हम् ।
 अ॒हम् म॑नुष्यः । म॑नुष्यो म॑नुष्यान् । म॑नुष्या॑निति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह म॑नुष्यः । म॑नुष्यो हि । ह्येषः ।
 ए॒ष सन्न॑ । सन् म॑नुष्यान् । म॑नुष्या॑नुपैति॑ । उ॒पैति॑ यत् । उ॒पैती॑त्युप—एति॑ । यदे॒तत् । ए॒तद् यजुः॑ ।
 यजु॑र् न । न ब्रू॒यात् । ब्रू॒याद॑प्रजाः । अ॒प्रजा॑ अ॒पशुः॑ । अ॒प्रजा॑ इत्य॒प्र—जाः । अ॒पशु॑र् यज॑मानः ।
 यज॑मानः स्यात् । स्या॒थ स॒ह । स॒ह प्र॒जया॑ । प्र॒जया॑ स॒ह । प्र॒जयेति॑ प्र—जया॑ । स॒ह रा॒यः ।
 रा॒यस्पोषे॑ण । पोषे॑णेति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह प्र॒जया॑ । प्र॒जयै॒व । प्र॒जयेति॑ प्र—जया॑ । ए॒व प॒शुभिः॑ ।
 प॒शुभिः॑ स॒ह । प॒शुभि॑रिति॑ प॒शु—भिः । स॒हेम॑म् । इ॒मल्लो॑कम् । लो॒कमु॑पावर्तते । उ॒पावर्त॑ते नमः ।
 उ॒पावर्त॑त इत्यु॒प—आ॒वर्त॑ते । नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ । दे॒वेभ्य॑ इति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह न॒मस्का॒रः । न॒मस्का॒रो
 हि । न॒मस्का॒र इति॑ नमः—का॒रः । हि दे॒वाना॑म् । दे॒वाना॑ञ् स्व॒धा । स्व॒धा पि॒तृभ्यः॑ । स्व॒धेति॑
 स्व—धा । पि॒तृभ्य॑ इति॑ । पि॒तृभ्य॑ इति॑ पि॒तृ—भ्यः । इत्या॑ह । आ॒ह स्व॒धाका॒रः । स्व॒धाका॒रो हि ।
 स्व॒धाका॒र इति॑ स्व॒धा—का॒रः । हि पि॒तृणा॑म् ॥ [११] ॥ पि॒तृणा॑मि॒दम् । इ॒दम॑हम् । अ॒हम्
 निः । नि॒र् वरु॑णस्य । वरु॑णस्य पाशा॑त् । पाशा॑दिति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह वरु॑णपाशा॑त् । वरु॑णपा॒-
 शादे॒व । वरु॑णपाशा॑दिति॑ वरु॑ण—पाशा॑त् । ए॒व निः । नि॒र् मुच्य॑ते । मुच्य॑तेऽग्ने॑ । अ॒ग्ने॑ व्रत॑पते ।
 व्रत॑पत॒ आत्म॑नः । व्रत॑पत॒ इति॑ व्रत—प॒ते । आ॒त्मनः॑ पूर्वा॑ । पूर्वा॑ त॒नूः । त॒नूरा॑देया॑ । आ॒देयेति॑ ।
 आ॒देयेत्या॑—देया॑ । इत्या॑हुः । आ॒हुः कः । को हि । हि तत् । तद् वेद॑ । वेद॑ यत् । यद् वसी॑यान् ।
 वसी॑यान्थ॒ स्वे । स्वे व॑शे । व॑शे भू॒ते । भू॒ते पुनः॑ । पुन॑र् वा । वा ददा॑ति । ददा॑ति न । न वा ।
 वेति॑ । इति॑ ग्रावा॑णः । ग्रावा॑णो वै । वै सोम॑स्य । सोम॑स्य राज्ञः॑ । राज्ञो॑ मलि॒स्रुसे॒ना । मलि॒स्रु-
 से॒ना यः । मलि॒स्रुसे॒नेति॑ मलि॒स्रु—से॒ना । य ए॒वम् । ए॒ववि॑द्वान् । वि॒द्वान् ग्राव॑णः । ग्राव॑ण-
 आ॒ग्नी॑द॒ध्रे । आ॒ग्नी॑द॒ध्र उप॑वा॒सय॑ति । आ॒ग्नी॑द॒ध्र इत्या॑ग्नि—इ॒दध्रे॑ । उ॒पवा॑सयति॒ न । उ॒पवा॑सय-
 तीत्यु॒प—वा॑सयति॒ । नैन॑म् । ए॒नम् मलि॒स्रुसे॒ना । मलि॒स्रुसे॒ना वि॑न्दति । मलि॒स्रुसे॒नेति॑ मलि॒स्रु—
 से॒ना । वि॑न्दतीति॑ विन्दति ॥ [१२] ॥

(अथ ददते स्वया सन्थ स्वधाकारो हि विन्दति)

॥ २ ॥

वैष्णव्यर्चा । ऋचा हुत्वा । हुत्वा यूपम् । यूपमच्छ । अच्छैति । एति वैष्णवः । वैष्णवो वै ।
 वै देवतया । देवतया यूपः । यूपः स्वया । स्वयैव । एवैनम् । एनम् देवतया । देवतयाऽच्छ ।
 अच्छैति । एत्यति । अत्यन्यान् । अन्यानगाम् । अगाम् न । नान्यान् । अन्यानुप । उपागाम् ।
 अगामिति । इत्याह । आहाति । अति हि । ह्यन्यान् । अन्यानेति । एति न । नान्यान् । अन्या-
 नुपैति । उपैत्यर्वाक् । उपैतीत्युप—एति । अर्वाक् त्वा । त्वा परैः । परैरविदम् । अविदम् परः ।
 परोऽवरैः । अवरैरिति । इत्याह । आहार्वार्वाक् । अर्वाग्धि । ह्येनम् । एनम् परैः । परैर् विन्दति ।
 विन्दति परः । परोऽवरैः । अवरैस्तम् । तम् त्वा । त्वा जुषे । जुषे वैष्णवम् ॥ [१३] ॥
 वैष्णवम् देवयज्यायै । देवयज्याया इति । देवयज्याया इति देव—यज्यायै । इत्याह । आह
 देवयज्यायै । देवयज्यायै हि । देवयज्याया इति देव—यज्यायै । ह्येनम् । एनम् जुषते । जुषते
 देवः । देवस्त्वा । त्वा सविता । सविता मदध्वा । मदध्वाऽनक्तु । अनत्त्विति । इत्याह । आह
 तेजसा । तेजसैव । एवैनम् । एनमनक्ति । अनक्त्योषधे । ओषधे त्रायस्व । त्रायस्वैनम् । एनं
 स्वधिते । स्वधिते मा । स्वधित इति स्व—धिते । मैनम् । एनं हिंसीः । हिंसीरिति । इत्याह ।
 आह वज्रः । वज्रो वै । वै स्वधितिः । स्वधितिः शान्त्यै । स्वधितिरिति स्व—धितिः । शान्त्यै
 स्वधितेः । स्वधितेर् वृषस्य । स्वधितेरिति स्व—धितेः । वृषस्य बिभ्यतः । बिभ्यतः प्रथ-
 मेन । प्रथमेन शकलेन । शकलेन सह । सह तेजः । तेजः परा । परा पतति । पतति यः । यः
 प्रथमः । प्रथमः शकलः । शकलः परापतेत् । परापतेत् तम् । परापतेदिति परा—पतेत् । तमपि ।
 अप्या । आ हरेत् । हरेत् सतेजसम् । सतेजसमेव । सतेजसमिति स—तेजसम् ॥ [१४] ॥
 एवैनम् । एनमा । आ हरति । हरतीमे । इमे वै । वै लोकाः । लोका यूपात् । यूपात् प्रयतः ।
 प्रयतो बिभ्यति । प्रयत इति प्र—यतः । बिभ्यति दिवम् । दिवमग्रेण । अग्रेण मा । मा लेखीः ।
 लेखीरन्तरिषम् । अन्तरिषम् मद्ध्येन । मद्ध्येन मा । मा हिंसीः । हिंसीरिति । इत्याह ।
 आहैभ्यः । एभ्य एव । एवैनम् । एनल्लोकेभ्यः । लोकेभ्यः शमयति । शमयति वनस्पते । वन-
 स्पते शतवल्शः । शतवल्शो वि । शतवल्श इति शत—वल्शः । वि रोह । रोहेति । इत्याव-
 श्चने । आवश्चने जुहोति । आवश्चन इत्या—वश्चने । जुहोति तस्मात् । तस्मादावश्चनात् । आव-
 श्चनाद् वृक्षाणाम् । आवश्चनादित्या—वश्चनात् । वृक्षाणाम् भूयांसः । भूयांस उत । उत

तिष्ठन्ति। तिष्ठन्ति सहस्रवल्लशाः। सहस्रवल्लशा वि। सहस्रवल्लशा इति सहस्र—वल्लशाः।
 वि वयम्। वयं रुहेम। रुहेमेति। इत्याह। आहाशिषम्। आशिषमेव। आशिषमित्या—
 शिषम्। एवैताम्। एतामा। आ शास्ते। शास्तेऽनखसङ्गम्। अनखसङ्गवृश्चेत्। अन-
 खसङ्गमित्यनख—सङ्गम्। ॥ [१५] ॥ वृश्चेद् यत्। यदखसङ्गम्। अखसङ्ग-
 वृश्चेत्। अखसङ्गमित्यख—सङ्गम्। वृश्चेदधीषम्। अधीषय्यजमानस्य। अधीषमि-
 त्यधः—ईषम्। यजमानस्य प्रमायुकम्। प्रमायुकं स्यात्। प्रमायुकमिति प्र—मायुकम्। स्याद्
 यम्। यम् कामयेत। कामयेताप्रतिष्ठितः। अप्रतिष्ठितः स्यात्। अप्रतिष्ठित इत्यप्रति—स्थितः।
 स्यादिति। इत्यारोहम्। आरोहम् तस्मै। आरोहमित्या—रोहम्। तस्मै वृश्चेत्। वृश्चेदेषः। एष
 वै। वै वनस्पतीनाम्। वनस्पतीनामप्रतिष्ठितः। अप्रतिष्ठितोऽप्रतिष्ठितः। अप्रतिष्ठित इत्यप्रति—
 स्थितः। अप्रतिष्ठित एव। अप्रतिष्ठित इत्यप्रति—स्थितः। एव भवति। भवति यम्। यम् काम-
 येत। कामयेतापशुः। अपशुः स्यात्। स्यादिति। इत्यपणम्। अपणम् तस्मै। तस्मै शुष्काग्रम्।
 शुष्काग्रवृश्चेत्। शुष्काग्रमिति शुष्क—अग्रम्। वृश्चेदेषः। एष वै। वै वनस्पतीनाम्। वनस्पती-
 नामपशव्यः। अपशव्योऽपशुः। अपशुरेव। एव भवति। भवति यम्। यम् कामयेत। कामयेत
 पशुमान्। पशुमान् स्यात्। पशुमानिति पशु—मान्। स्यादिति। इति बहुपणम्। बहुपणम्
 तस्मै। बहुपणमिति बहु—पणम्। तस्मै बहुशाखम्। बहुशाखवृश्चेत्। बहुशाखमिति बहु—
 शाखम्। वृश्चेदेषः। एष वै। वै वनस्पतीनाम्। ॥ [१६] ॥ वनस्पतीनाम् पशव्यः। पशव्यः
 पशुमान्। पशुमानेव। पशुमानिति पशु—मान्। एव भवति। भवति प्रतिष्ठितम्। प्रतिष्ठित-
 वृश्चेत्। प्रतिष्ठितमिति प्रति—स्थितम्। वृश्चेत् प्रतिष्ठाकामस्य। प्रतिष्ठाकामस्यैषः। प्रतिष्ठाका-
 मस्येति प्रतिष्ठा—कामस्य। एष वै। वै वनस्पतीनाम्। वनस्पतीनाम् प्रतिष्ठितः। प्रतिष्ठितो यः।
 प्रतिष्ठित इति प्रति—स्थितः। यः समे। समे भूम्यै। भूम्यै स्वात्। स्वाद् योनेः। योने रूढः। रूढः
 प्रति। प्रत्येव। एव तिष्ठति। तिष्ठति यः। यः प्रत्यङ्ङु। प्रत्यङ्ङुपनतः। उपनतस्तम्। उपनत
 इत्युप—नतः। तवृश्चेत्। वृश्चेत् सः। स हि। हि मेधम्। मेधमभि। अभ्युपनतः। उपनतः पञ्चा-
 रत्निम्। उपनत इत्युप—नतः। पञ्चारत्निम् तस्मै। पञ्चारत्निमिति पञ्च—अरत्निम्। तस्मै वृश्चेत्।
 वृश्चेद् यम्। यम् कामयेत। कामयेतोप। उपैनम्। एनमुत्तरः। उत्तरो यज्ञः। उत्तर इत्युत्—

तरः। यज्ञो नमेत्। नमेदिति। इति पञ्चाख्षरा। पञ्चाख्षरा पङ्क्तिः। पञ्चाख्षरेति पञ्च—
अख्षरा। पङ्क्तिः पाङ्क्तः। पाङ्क्तो यज्ञः। यज्ञ उप। उपैनम्। एनमुत्तरः। उत्तरो यज्ञः।
उत्तर इत्युत्तरः। यज्ञो नमति। ॥ [१७] ॥ नमति षडरलिम्। षडरलिम् प्रतिष्ठाकामस्य।
षडरलिमिति षट्—अरलिम्। प्रतिष्ठाकामस्य षट्। प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा—कामस्य। षड्
वै। वा ऋतवः। ऋतव ऋतुषु। ऋतुष्वेव। एव प्रति। प्रति तिष्ठति। तिष्ठति सप्तारलिम्।
सप्तारलिम् पशुकामस्य। सप्तारलिमिति सप्त—अरलिम्। पशुकामस्य सप्तपदा। पशुकामस्येति
पशु—कामस्य। सप्तपदा शक्करी। सप्तपदेति सप्त—पदा। शक्करी पशवः। पशवः शक्करी।
शक्करी पशून्। पशून्नेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे नवारलिम्। नवारलिम् तेजस्कामस्य। नवा-
रलिमिति नव—अरलिम्। तेजस्कामस्य त्रिवृता। तेजस्कामस्येति तेजः—कामस्य। त्रिवृता
स्तोमेन। त्रिवृतेति त्रि—वृता। स्तोमेन सम्मितम्। सम्मितम् तेजः। सम्मितमिति सम्—
मितम्। तेजस्त्रिवृत्। त्रिवृत् तेजस्वी। त्रिवृदिति त्रि—वृत्। तेजस्व्येव। एव भवति। भवत्ये-
कादशारलिम्। एकादशारलिमिन्द्रियकामस्य। एकादशारलिमित्येकादश—अरलिम्। इन्द्रिय-
कामस्यैकादशाख्षरा। इन्द्रियकामस्येतीन्द्रिय—कामस्य। एकादशाख्षरा त्रिष्टुक्। एकादशा-
ख्षरेत्येकादश—अख्षरा। त्रिष्टुगिन्द्रियम्। इन्द्रियम् त्रिष्टुक्। त्रिष्टुगिन्द्रियावी। इन्द्रियाव्येव।
एव भवति। भवति पञ्चदशारलिम्। पञ्चदशारलिम् भ्रातृव्यवतः। पञ्चदशारलिमिति पञ्चदश—
अरलिम्। भ्रातृव्यवतः पञ्चदशः। भ्रातृव्यवत इति भ्रातृव्य—वतः। पञ्चदशो वज्रः। पञ्च-
दश इति पञ्च—दशः। वज्रो भ्रातृव्याभिभूत्यै। भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदशारलिम्। भ्रातृव्याभि-
भूत्या इति भ्रातृव्य—अभिभूत्यै। सप्तदशारलिम् प्रजाकामस्य। सप्तदशारलिमिति सप्तदश—
अरलिम्। प्रजाकामस्य सप्तदशः। प्रजाकामस्येति प्रजा—कामस्य। सप्तदशः प्रजापतिः।
सप्तदश इति सप्त—दशः। प्रजापतिः प्रजापतेः। प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः। प्रजापतेराप्त्यै।
प्रजापतेरिति प्रजा—पतेः। आप्त्या एकविंशत्यरलिम्। एकविंशत्यरलिम् प्रतिष्ठाकामस्य।
एकविंशत्यरलि मित्येकविंशति—अरलिम्। प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः। प्रतिष्ठाकामस्येति
प्रतिष्ठा—कामस्य। एकविंशः स्तोमानाम्। एकविंश इत्येक—विंशः। स्तोमानाम् प्रतिष्ठा।
प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठेति प्रति—स्था। प्रतिष्ठित्या अष्टाश्रिः। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै।

अष्टाश्रिर् भवति। अष्टाश्रिरित्यष्टा—अश्रिः। भवत्यष्टार्षरा। अष्टार्षरा गायत्री। अष्टार्षरे-
त्यष्टा—अर्षरा। गायत्री तेजः। तेजो गायत्री। गायत्री गायत्री। गायत्री यज्ञमुखम्। यज्ञ-
मुखम् तेजसा। यज्ञमुखमिति यज्ञ—मुखम्। तेजसैव। एव गायत्रिया। गायत्रिया यज्ञमुखेन।
यज्ञमुखेन सम्मितः। यज्ञमुखेनेति यज्ञ—मुखेन। सम्मित इति सम्—मितः ॥ [१८] ॥
यज्ञ उपैनमुत्तरो यज्ञ—आस्या—एकान्नविंशतिश्च) (आ३) ॥ [१९] ॥

॥ ३ ॥

★

पृथिव्यै त्वा। त्वाऽन्तरिख्याय। अन्तरिख्याय त्वा। त्वा दिवे। दिवे त्वा। त्वेति। इत्याह।
आहैभ्यः। एभ्य एव। एवैनम्। एनल्लोकेभ्यः। लोकेभ्यः प्र। प्रोर्षति। उर्षति पराञ्चम्।
पराञ्चम् प्र। प्रोर्षति। उर्षति पराङ्। पराङ्ङिडिव। इव हि। हि सुवर्गः। सुवर्गो लोकः। सुवर्ग
इति सुवः—गः। लोकः क्रूरम्। क्रूरमिव। इव वै। वा एतत्। एतत् करोति। करोति यत्। यत्
खनति। खनत्यपः। अपोऽव। अव नयति। नयति शान्त्यै। शान्त्यै यवमतीः। यवमतीरव।
यवमतीरिति यव—मतीः। अव नयति। नयत्यूर्कं। ऊर्गं वै। वै यवः। यवो यजमानेन। यजमा-
नेन यूपः। यूपः सम्मितः। सम्मितो यावान्। सम्मित इति सम्—मितः। यावानेव। एव यज-
मानः। यजमानस्तावतीम्। तावतीमेव। एवास्मिन्न। अस्मिन्नूर्जम्। ऊर्जम् दधाति। दधाति
पितृणाम् ॥ [२०] ॥ पितृणां सदनम्। सदनमसि। असीति। इति बरुहिः। बरुहिरव। अव
स्तृणाति। स्तृणाति पितृदेवत्यम्। पितृदेवत्यं हि। पितृदेवत्यमिति पितृ—देवत्यम्। ह्येतत्।
एतद् यत्। यन् निखातम्। निखातय्यत्। निखातमिति नि—खातम्। यद् बरुहिः। बरुहिर-
नवस्तीर्य। अनवस्तीर्य मिनुयात्। अनवस्तीर्येत्यनव—स्तीर्य। मिनुयात् पितृदेवत्यः। पितृदे-
वत्यो निखातः। पितृदेवत्य इति पितृ—देवत्यः। निखातः स्यात्। निखात इति नि—खातः।
स्याद् बरुहिः। बरुहिरवस्तीर्य। अवस्तीर्य मिनोति। अवस्तीर्येत्यव—स्तीर्य। मिनोत्यस्याम्।
अस्यामेव। एवैनम्। एनम् मिनोति। मिनोति यूपशकलम्। यूपशकलमव। यूपशकलमिति
यूप—शकलम्। अवास्यति। अस्यति सतेजसम्। सतेजसमेव। सतेजसमिति स—तेजसम्।
एवैनम्। एनम् मिनोति। मिनोति देवः। देवस्त्वा। त्वा सविता। सविता मदध्वा। मदध्वाऽनक्तु।

अनत्त्विति। इत्याह। आह तेजसा। तेजसैव। एवैनम्। एनमनक्ति। अनक्ति सुपिप्पलाभ्यः। सुपिप्पलाभ्यस्त्वा। सुपिप्पलाभ्य इति सु—पिप्पलाभ्यः। त्वौषधीभ्यः। ओषधीभ्य इति। ओषधीभ्य इत्योषधि—भ्यः। इति चषालम्। चषालम् प्रति। प्रति मुञ्चति। ॥ [२१] ॥ मुञ्चति तस्मात्। तस्माच्छीरुषतः। शीरुषत ओषधयः। ओषधयः फलम्। फलम् गृह्णन्ति। गृह्णन्त्यनक्ति। अनक्ति तेजः। तेजो वै। वा आज्यम्। आज्ययजमानेन। यजमानेनाग्निष्ठा। अग्निष्ठाऽग्निः। अग्निष्ठेत्यग्नि—स्था। अग्निः सम्मिता। सम्मिता यत्। सम्मितेति सम्—मिता। यदग्निष्ठाम्। अग्निष्ठामश्रिम्। अग्निष्ठामित्यग्नि—स्थाम्। अश्रिमनक्ति। अनक्ति यजमानम्। यजमानमेव। एव तेजसा। तेजसाऽनक्ति। अनक्त्यान्तम्। आन्तमनक्ति। आन्तमित्या—अन्तम्। अनक्त्यान्तम्। आन्तमेव। आन्तमित्या—अन्तम्। एव यजमानम्। यजमानम् तेजसा। तेजसाऽनक्ति। अनक्ति सर्वतः। सर्वतः परि। परि मृशति। मृशत्यपरिवर्गम्। अपरिवर्गमेव। अपरिवर्गमित्यपरि—वर्गम्। एवास्मिन्न। अस्मिन् तेजः। तेजो दधाति। दधात्युत्। उद् दिवम्। दिवः स्तभान्। स्तभाना। आऽन्तरिख्वम्। अन्तरिख्वम् पृण। पृणोति। इत्याह। आहैषाम्। एषाँल्लोकानाम्। लोकानाव्विधृत्यै। विधृत्यै वैष्णव्या। विधृत्या इति वि—धृत्यै। वैष्णव्यर्चा। ऋचा कल्पयति। ॥ [२२] ॥ कल्पयति वैष्णवः। वैष्णवो वै। वै देवतया। देवतया यूपः। यूपः स्वया। स्वयैव। एवैनम्। एनम् देवतया। देवतया कल्पयति। कल्पयति द्वाभ्याम्। द्वाभ्याम् कल्पयति। कल्पयति द्विपात्। द्विपाद् यजमानः। द्विपादिति द्वि—पात्। यजमानः प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्यै यम्। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै। यम् कामयेत। कामयेत तेजसा। तेजसैनम्। एनम् देवताभिः। देवताभिरिन्द्रियेण। इन्द्रियेण वि। व्यर्द्धयेयम्। अर्द्धयेयमिति। इत्यग्निष्ठाम्। अग्निष्ठाम् तस्य। अग्निष्ठामित्यग्नि—स्थाम्। तस्याश्रिम्। अश्रिमाहवनीयात्। आहवनीयादित्थम्। आहवनीयादित्या—हवनीयात्। इत्थव्वा। वेत्थम्। इत्थव्वा। वाऽति। अति नावयेत्। नावयेत् तेजसा। तेजसैव। एवैनम्। एनम् देवताभिः। देवताभिरिन्द्रियेण। इन्द्रियेण वि। व्यर्द्धयति। अर्द्धयति यम्। यम् कामयेत। कामयेत तेजसा। तेजसैनम्। एनम् देवताभिः। देवताभिरिन्द्रियेण। इन्द्रियेण सम्। समर्द्धयेयम्। अर्द्धयेयमिति। इत्यग्निष्ठाम्। ॥ [२३] ॥ अग्निष्ठाम् तस्य। अग्निष्ठामित्यग्नि—स्थाम्। तस्याश्रिम्। अश्रिमाहव-

नीयेन। आहवनीयेन सम्। आहवनीयेनेत्या—हवनीयेन। सम् मिनुयात्। मिनुयात् तेजसा। तेजसैव। एवैनम्। एनम् देवताभिः। देवताभिरिन्द्रियेण। इन्द्रियेण सम्। समर्द्धयति। अर्द्धयति ब्रह्मवनिम्। ब्रह्मवनिम् त्वा। ब्रह्मवनिमिति ब्रह्म—वनिम्। त्वा र्षत्रवनिम्। र्षत्रवनिमिति। र्षत्रवनिमिति र्षत्र—वनिम्। इत्याह। आह यथायजुः। यथायजुरेव। यथायजुरिति यथा—यजुः। एवैतत्। एतत् परि। परि व्ययति। व्ययत्यूर्कः। ऊर्ग वै। वै रशना। रशना यजमानेन। यजमानेन यूपः। यूपः सम्मितः। सम्मितो यजमानम्। सम्मित इति सम्—मितः। यजमानमेव। एवोर्जा। ऊर्जा सम्। समर्द्धयति। अर्द्धयति नाभिदघ्ने। नाभिदघ्ने परि। नाभिदघ्न इति नाभि—दघ्ने। परि व्ययति। व्ययति नाभिदघ्ने। नाभिदघ्न एव। नाभिदघ्न इति नाभि—दघ्ने। एवास्मै। अस्मा ऊर्जम्। ऊर्जम् दधाति। दधाति तस्मात्। तस्मान् नाभिदघ्ने। नाभिदघ्न ऊर्जा। नाभिदघ्न इति नाभि—दघ्ने। ऊर्जा भुञ्जते। भुञ्जते यम्। यम् कामयेत। कामयेतोर्जा। ऊर्जेनम्। एनव्वि। ॥ [२४] ॥ व्यर्द्धयेयम्। अर्द्धयेयमिति। इत्यूर्ध्वाम्। ऊर्ध्वाम्वा। वा तस्य। तस्यावाचीम्। अवाचीव्वा। वाऽव। अवोहेत्। ऊहेदूर्जा। ऊर्जेव। एवैनम्। एनव्वि। व्यर्द्धयति। अर्द्धयति यदि। यदि कामयेत। कामयेत वरषुकः। वरषुकः पर्जन्यः। पर्जन्यः स्यात्। स्यादिति। इत्यवाचीम्। अवाचीमव। अवोहेत्। ऊहेद् वृष्टिम्। वृष्टिमेव। एव नि। नि यच्छति। यच्छति यदि। यदि कामयेत। कामयेतावरषुकः। अवरषुकः स्यात्। स्यादिति। इत्यूर्ध्वाम्। ऊर्ध्वामुत्। उद्देहेत्। ऊहेद् वृष्टिम्। वृष्टिमेव। एवोत्। उद् यच्छति। यच्छति पितृणाम्। पितृणाम् निखातम्। निखातम् मनुष्याणाम्। निखातमिति नि—खातम्। मनुष्याणामूर्ध्वम्। ऊर्ध्वम् निखातात्। निखातादा। निखातादिति नि—खातात्। आ रशनायाः। रशनाया ओषधीनाम्। ओषधीनां रशना। रशना विश्वेषाम्। विश्वेषाम् देवानाम्। ॥ [२५] ॥ देवानामूर्ध्वम्। ऊर्ध्वं रशनायाः। रशनाया आ। आ चषालात्। चषालादिन्द्रस्य। इन्द्रस्य चषालम्। चषालं साद्भ्यानाम्। साद्भ्यानामतिरिक्तम्। अतिरिक्तं सः। अतिरिक्तमित्यति—रिक्तम्। स वै। वा एषः। एष सर्वदेवत्यः। सर्वदेवत्यो यत्। सर्वदेवत्य इति सर्व—देवत्यः। यद् यूपः। यूपो यत्। यद् यूपम्। यूपम् मिनोति। मिनोति सर्वाः। सर्वा एव। एव देवताः। देवताः प्रीणाति। प्रीणाति यज्ञेन। यज्ञेन वै। वै देवाः। देवाः सुवर्गम्।

सुवर्गल्लोकम्। सुवर्गमिति सुवः—गम्। लोकमायन्न। आयन् ते। तेऽमन्यन्त। अमन्यन्त मनुष्याः। मनुष्या नः। नोऽन्वाभविष्यन्ति। अन्वाभविष्यन्तीति। अन्वाभविष्यन्तीत्यनु—
 आभविष्यन्ति। इति ते। ते यूपेन। यूपेन योपयित्वा। योपयित्वा सुवर्गम्। सुवर्गल्लोकम्। सुव-
 र्गमिति सुवः—गम्। लोकमायन्न। आयन् तम्। तमृषयः। ऋषयो यूपेन। यूपेनैव। एवानु। अनु
 प्र। प्राजानन्न। अजानन् तत्। तद् यूपस्य। यूपस्य यूपत्वम्। यूपत्वय्यत्। यूपत्वमिति यूप-
 त्वम्। ॥ [२६] ॥ यद् यूपम्। यूपम् मिनोति। मिनोति सुवर्गस्य। सुवर्गस्य लोकस्य। सुवर्ग-
 स्येति सुवः—गस्य। लोकस्य प्रज्ञात्यै। प्रज्ञात्यै पुरस्तात्। प्रज्ञात्या इति प्र—ज्ञात्यै। पुरस्तात्
 मिनोति। मिनोति पुरस्तात्। पुरस्ताद्धि। हि यज्ञस्य। यज्ञस्य प्रज्ञायते। प्रज्ञायते ऽप्रज्ञातम्।
 प्रज्ञायत इति प्र—ज्ञायते। अप्रज्ञातं हि। अप्रज्ञातमित्यप्र—ज्ञातम्। हि तत्। तद् यत्। यद-
 तिपन्ने। अतिपन्न आहुः। अतिपन्न इत्यति—पन्ने। आहुरिदम्। इदम् कार्यम्। कार्यमासीत्।
 आसीदिति। इति साद्ध्याः। साद्ध्या वै। वै देवाः। देवा यज्ञम्। यज्ञमिति। अत्यमन्यन्त। अम-
 न्यन्त तान्। तान्यज्ञः। यज्ञो न। नास्पृशत्। अस्पृशत् तान्। तान्यत्। यद् यज्ञस्य। यज्ञस्या-
 तिरिक्तम्। अतिरिक्तमासीत्। अतिरिक्तमित्यति—रिक्तम्। आसीत् तत्। तदस्पृशत्। अस्पृ-
 शदतिरिक्तम्। अतिरिक्तवै। अतिरिक्तमित्यति—रिक्तम्। वा एतत्। एतद् यज्ञस्य। यज्ञस्य
 यत्। यदग्नौ। अग्नावग्निम्। अग्निम् मथित्वा। मथित्वा प्रहरति। प्रहरत्यतिरिक्तम्। प्रहरतीति
 प्र—हरति। अतिरिक्तमेतत्। अतिरिक्तमित्यति—रिक्तम्। एतद् यूपस्य। ॥ [२७] ॥ यूपस्य
 यत्। यद्दूर्ध्वम्। ऊर्ध्वम् चषालात्। चषालात् तेषाम्। तेषाम् तत्। तद् भागधेयम्। भाग-
 धेयम् तान्। भागधेयमिति भाग—धेयम्। तानेव। एव तेन। तेन प्रीणाति। प्रीणाति देवाः।
 देवा वै। वै सङ्स्थिते। सङ्स्थिते सोमे। सङ्स्थित इति सम्—स्थिते। सोमे प्र। प्र स्रुचः।
 स्रुचोऽहरन्। अहरन् प्र। प्र यूपम्। यूपम् ते। तेऽमन्यन्त। अमन्यन्त यज्ञवेशसम्। यज्ञवेश-
 सवै। यज्ञवेशसमिति यज्ञ—वेशसम्। वा इदम्। इदम् कुर्मः। कुर्म इति। इति ते। ते प्रस्तरम्।
 प्रस्तरं स्रुचाम्। प्रस्तरमिति प्र—स्तरम्। स्रुचाम् निष्करणम्। निष्करणमपश्यत्। निष्क-
 रणमिति निः—करणम्। अपश्यन्त् स्वरुम्। स्वरुय्यूपस्य। यूपस्य सङ्स्थिते। सङ्स्थिते
 सोमे। सङ्स्थित इति सम्—स्थिते। सोमे प्र। प्र प्रस्तरम्। प्रस्तरं हरति। प्रस्तरमिति प्र—

स्तरम् । हरति जुहोति । जुहोति स्वरुम् । स्वरुमयज्ञवेशसाय । अयज्ञवेशसायेत्ययज्ञ—वेश-
साय ॥ ॥ [२८] ॥

(दधाति प्रत्यु चा समर्द्धयेयमित्यु जैनम् विश्वेषाम् यूपत्व मतिरिक्तमेतद् द्विचत्वारिंशच्च)

॥ ४ ॥

★

साद्ध्या वै । वै देवाः । देवा अस्मिन्न । अस्मिँल्लोके । लोक आसन्न । आसन् न । नान्यत् ।
अन्यत् किम् । किम् चन । चन मिषत् । मिषत् ते । तेऽग्निम् । अग्निमेव । एवाग्नये । अग्नये
मेधाया । मेधाया । आऽलभन्त । अलभन्त न । न हि । हान्यत् । अन्यदालभ्यम् । आलभ्य-
मविन्दन्न । आलभ्यमित्या—लभ्यम् । अविन्दन् ततः । ततो वै । वा इमाः । इमाः प्रजाः ।
प्रजाः प्र । प्रजा इति प्र—जाः । प्राजायन्त । अजायन्त यत् । यदग्नौ । अग्नवग्निम् । अग्निम्
मथित्वा । मथित्वा प्रहरति । प्रहरति प्रजानाम् । प्रहरतीति प्र—हरति । प्रजानाम् प्रजननाय ।
प्रजानामिति प्र—जानाम् । प्रजननाय रुद्रः । प्रजननायेति प्र—जननाय । रुद्रो वै । वा एषः ।
एष यत् । यदग्निः । अग्निर् यजमानः । यजमानः पशुः । पशुर् यत् । यत् पशुम् । पशुमालभ्यम् ।
आलभ्याग्निम् । आलभ्येत्या—लभ्यम् । अग्निम् मन्थेत् । मन्थेद् रुद्राय । रुद्राय यजमानम् । यज-
मानमपि । ॥ [२९] ॥ अपि दद्ध्यात् । दद्ध्यात् प्रमायुकः । प्रमायुकः स्यात् । प्रमायुक इति
प्र—मायुकः । स्यादथो । अथो खलु । अथो इत्यथो । खल्वाहुः । आहुरग्निः । अग्निः सर्वाः ।
सर्वा देवताः । देवता हविः । हविरेतत् । एतद् यत् । यत् पशुः । पशुरिति । इति यत् । यत्
पशुम् । पशुमालभ्यम् । आलभ्याग्निम् । आलभ्येत्या—लभ्यम् । अग्निम् मन्थति । मन्थति हव्याय ।
हव्यायैव । एवासन्नाय । आसन्नाय सर्वाः । आसन्नायेत्या—सन्नाय । सर्वा देवताः । देवता जन-
यति । जनयत्युपाकृत्य । उपाकृत्यैव । उपाकृत्येत्युप—आकृत्य । एव मन्थ्यः । मन्थ्यस्तत् । तन्
न । नेव । इवालब्धम् । आलब्धम् न । आलब्धमित्या—लब्धम् । नेव । इवानालब्धम् । अना-
लब्धमग्नेः । अनालब्धमित्यना—लब्धम् । अग्नेर् जनित्रम् । जनित्रमसि । असीति । इत्याह ।
आहग्नेः । अग्नेर्हि । ह्येतत् । एतज् जनित्रम् । जनित्रवृषणौ । वृषणौ स्थः । स्थ इति । इत्याह ।
आह वृषणौ । वृषणौ हि । ॥ [३०] ॥ ह्येतौ । एतावुर्वशी । उर्वश्यसि । अस्यायुः । आयुरसि ।
असीति । इत्याह । आह मिथुनत्वाय । मिथुनत्वाय घृतेन । मिथुनत्वायेति मिथुन—त्वाय । घृते-

ना॒क्ते । अ॒क्ते वृ॒षण॑म् । अ॒क्ते इत्य॑क्ते । वृ॒षण॑म् द॒धाथा॑म् । द॒धाथा॑मि॒ति । इत्या॑ह । आ॒ह वृ॒षण॑म् ।
 वृ॒षण॑५ हि । ह्ये॒ते । ए॒ते द॒धाते॑ । ए॒ते इत्ये॑ते । द॒धाते॑ ये । द॒धाते॑ इति॒ द॒धाते॑ । ये अ॒ग्निम् । ये
 इति॒ ये । अ॒ग्निम् गा॒यत्र॑म् । गा॒यत्र॑म् छन्दः॑ । छन्दोऽनु॑ । अनु॒ प्र । प्र जा॑यस्व । जा॒यस्वेति॑ ।
 इत्या॑ह । आ॒ह छन्दो॑भिः । छन्दो॑भिरे॒व । छन्दो॑भिरिति॒ छन्दः—भिः॑ । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् प्र । प्र
 ज॑नयति । ज॒नय॑त्य॒ग्नये॑ । अ॒ग्नये॑ म॒थ्यमा॑नाय । म॒थ्यमा॑ना॒यानु॑ । अनु॒ ब्रूहि॑ । ब्रू॒हीति॑ । इत्या॑ह ।
 आ॒ह सा॒वित्री॑म् । सा॒वित्री॑मृच॑म् । ऋच॑मनु॒ । अन्वा॑ह । आ॒ह स॒वितृ॑प्रसूतः । स॒वितृ॑प्रसूत ए॒व ।
 स॒वितृ॑प्रसूत इति॒ स॒वितृ—प्र॑सूतः । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् म॒न्थति॑ । म॒न्थति॑ जा॒ताय॑ । जा॒ताया॑नु॒ । अनु॑
 ब्रूहि॑ । ब्रू॒हि प्र॒हिय॑मा॒णाय॑ । ॥ [३१] ॥ प्र॒हिय॑मा॒णायानु॑ । प्र॒हिय॑मा॒णायेति॑ प्र—हिय॑मा॒णाय॑ ।
 अनु॑ ब्रूहि॑ । ब्रू॒हीति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह काण्डे॑काण्डे । काण्डे॑काण्ड ए॒व । काण्डे॑काण्ड इति॒ काण्डे—
 का॑ण्डे । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् क्रि॒यमा॑णे । क्रि॒यमा॑णे स॒म् । स॒मर्द्ध॑यति । अ॒र्द्धय॑ति गा॒यत्रीः । गा॒यत्रीः
 सर्वाः॑ । सर्वा॑ अनु॒ । अन्वा॑ह । आ॒ह गा॒यत्र॑छन्दाः । गा॒यत्र॑छन्दा वै । गा॒यत्र॑छन्दा इति॒ गा॒यत्र—
 छन्दाः॑ । वा अ॒ग्निः । अ॒ग्निः स्वेन॑ । स्वेनै॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् छन्द॑सा । छन्द॑सा स॒म् । स॒मर्द्ध॑यति ।
 अ॒र्द्धय॑त्य॒ग्निः । अ॒ग्निः पु॒रा । पु॒रा भ॑वति । भ॑वत्य॒ग्निम् । अ॒ग्निम् म॒थित्वा॑ । म॒थित्वा॑ प्र । प्र ह॑रति ।
 ह॑रति तौ । तौ स॒म्भव॑न्तौ । स॒म्भव॑न्तौ यज॑मानम् । स॒म्भव॑न्ता॒विति॑ स॒म्—भव॑न्तौ । यज॑मान-
 म॒भि । अ॒भि स॒म् । स॒म् भ॑वतः । भ॑वतो॒ भव॑तम् । भ॑वतम् नः । नः स॒मन॑सौ । स॒मन॑सा॒विति॑ ।
 स॒मन॑सा॒विति॑ स—म॒नसौ॑ । इत्या॑ह । आ॒ह शान्त्यै॑ । शान्त्यै॑ प्र॒हृत्य॑ । प्र॒हृत्य॑ जुहोति । प्र॒हृत्येति॑
 प्र—हृत्य॑ । जुहोति॒ जा॒ताय॑ । जा॒तायै॒व । ए॒वास्मै॑ । अ॒स्मा अन्न॑म् । अन्न॑मपि । अपि॑ द॒धाति॑ ।
 द॒धात्या॑ज्येन । आ॒ज्येन॑ जुहोति । जुहोत्ये॒तत् । ए॒तद् वै । वा अ॒ग्नेः । अ॒ग्नेः प्रि॒यम् । प्रि॒यम् धाम॑ ।
 धाम॑ यत् । यदा॒ज्यम् । आ॒ज्यम् प्रि॒येण॑ । प्रि॒येणै॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् धाम्ना॑ । धाम्ना॑ स॒म् । स॒मर्द्ध॑-
 यति । अ॒र्द्धय॑त्यथो॑ । अथो॒ तेज॑सा । अथो॒ इत्यथो॑ । तेज॑सेति॒ तेज॑सा ॥ ॥ [३२] ॥

(यजमान माह वृषणौ जातायानु ब्रूया प्य षादश च)

॥ ५ ॥

★

इ॒षे त्वा॑ । त्वेति॑ । इति॑ ब॒रुहिः॑ । ब॒रुहि॑रा । आ द॑त्ते । द॒त्त इ॒च्छते॑ । इ॒च्छत॑ इव । इ॒व हि॑ ।
 ह्ये॒षः । ए॒ष यः॑ । यो यज॑ते । यज॑त उप॒वीः । उप॒वीर॑सि । उप॒वीरि॑त्युप—वीः । अ॒सीति॑ । इत्या॑ह ।

आहोप। उप हि। ह्येनान्। एनानाकरोति। आकरोत्युपो। आकरोतीत्या—करोति। उपो देवान्।
 उपो इत्युपो। देवान् दैवीः। दैवीर् विशः। विशः प्र। प्रागुः। अगुरिति। इत्याह। आह दैवीः।
 दैवीरुहि। ह्येताः। एता विशः। विशः सतीः। सतीर् देवान्। देवानुपयन्ति। उपयन्ति वहीः।
 उपयन्तीत्युप—यन्ति। वहीरुशिजः। उशिज इति। इत्याह। आहर्त्विजः। ऋत्विजो वै। वै
 वह्नयः। वह्नय उशिजः। उशिजस्तस्मात्। तस्मादेवम्। एवमाह। आह बृहस्पते। बृहस्पते
 धारय। धारया वसूनि। वसूनीति। इत्याह। ॥ [३३] ॥ आह ब्रह्म। ब्रह्म वै। वै देवानाम्।
 देवानाम् बृहस्पतिः। बृहस्पतिर् ब्रह्मणा। ब्रह्मणैव। एवास्मै। अस्मै पशून्। पशून्व। अव
 रुन्धे। रुन्धे हव्या। हव्या ते। ते स्वदन्ताम्। स्वदन्तामिति। इत्याह। आह स्वदयति। स्वद-
 यत्यैव। एवैनान्। एनान् देव। देव त्वष्टः। त्वष्टर् वसु। वसु रण्व। रण्वेति। इत्याह। आह
 त्वष्टा। त्वष्टा वै। वै पशूनाम्। पशूनाम् मिथुनानाम्। मिथुनानां रूपकृत्। रूपकृद् रूपम्।
 रूपकृदिति रूप—कृत्। रूपमेव। एव पशुषु। पशुषु दधाति। दधाति रेवतीः। रेवती रमदध्वम्।
 रमदध्वमिति। इत्याह। आह पशवः। पशवो वै। वै रेवतीः। रेवतीः पशून्। पशून्व। एवास्मै।
 अस्मै रमयति। रमयति देवस्य। देवस्य त्वा। त्वा सवितुः। सवितुः प्रसवे। प्रसव इति।
 प्रसव इति प्र—सवे। इति रशनाम्। ॥ [३४] ॥ रशनामा। आ दत्ते। दत्ते प्रसूत्यै। प्रसूत्या
 अश्विनोः। प्रसूत्या इति प्र—सूत्यै। अश्विनोर् बाहुभ्याम्। बाहुभ्यामिति। बाहुभ्यामिति बाहु—
 भ्याम्। इत्याह। आहाश्विनौ। अश्विनौ हि। हि देवानाम्। देवानामदध्वर्यू। अदध्वर्यू आस्ताम्।
 अदध्वर्यू इत्यदध्वर्यू। आस्ताम् पूष्णः। पूष्णो हस्ताभ्याम्। हस्ताभ्यामिति। इत्याह। आह
 यत्यै। यत्या ऋतस्य। ऋतस्य त्वा। त्वा देवहविः। देवहविः पाशेन। देवहविरिति देव—
 हविः। पाशेना। आ रभे। रभ इति। इत्याह। आह सत्यम्। सत्यवै। वा ऋतम्। ऋतं
 सत्येन। सत्येनैव। एवैनम्। एनमृतेन। ऋतेना। आ रभते। रभतेऽख्णया। अख्णया परि।
 परि हरति। हरति वद्धम्। वद्धं हि। हि प्रत्यञ्चम्। प्रत्यञ्चम् प्रतिमुञ्चन्ति। प्रतिमुञ्चन्ति
 व्यावृत्त्यै। प्रतिमुञ्चन्तीति प्रति—मुञ्चन्ति। व्यावृत्त्यै धर्ष। व्यावृत्त्या इति वि—आवृत्त्यै। धर्षा
 मानुषान्। मानुषानिति। इति नि। नि युनक्ति। युनक्ति धृत्यै। धृत्या अद्भ्यः। अद्भ्यस्त्वा।
 अद्भ्य इत्यत्—भ्यः। ॥ [३५] ॥ त्वौषधीभ्यः। ओषधीभ्यः प्र। ओषधीभ्य इत्योषधि—

भ्यः । प्रो॒ख्वा॒मि । उ॒ख्वा॒मीति॑ । इत्या॒ह । आ॒हा॒द्भ्यः । अ॒द्भ्यो हि । अ॒द्भ्य इत्य॑त्—भ्यः । ह्ये॒षः ।
 ए॒ष ओष॑धीभ्यः । ओष॑धीभ्यः स॒म्भव॑ति । ओष॑धीभ्य इत्योष॑धि—भ्यः । स॒म्भव॑ति यत् । स॒म्भ-
 व॒तीति॑ सम्—भव॑ति । यत् प॒शुः । प॒शुर॒पाम् । अ॒पाम् पे॒रुः । पे॒रुर॑सि । अ॒सीति॑ । इत्या॒ह ।
 आ॒हैषः । ए॒ष हि । ह्य॑पाम् । अ॒पाम् पा॒ता । पा॒ता यः । यो मे॒घाय॑ । मे॒घाया॒रभ्य॑ते । आ॒रभ्य॑ते
 स्वा॒त्तम् । आ॒रभ्य॑त इत्या॑—रभ्य॑ते । स्वा॒त्तम् चि॒त् । चि॒त् सदे॑वम् । सदे॑व॒ हव्य॑म् । सदे॑वमि॒ति
 स—दे॑वम् । ह॒व्यमा॑पः । आपो॑ दे॒वीः । दे॒वीः स्व॑द॒त । स्व॑द॒तैन॑म् । ए॒नमि॑ति । इत्या॒ह । आ॒ह
 स्व॑द॒यति॑ । स्व॑द॒यत्ये॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नमु॒परि॑ष्ठात् । उ॒परि॑ष्ठात् प्र । प्रो॒ख्वति॑ । उ॒ख्वत्यु॒परि॑ष्ठात् ।
 उ॒परि॑ष्ठादे॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् मे॒द्ध्यम् । मे॒द्ध्यम् करो॑ति । क॒रोति॑ पा॒यय॑ति । पा॒यय॑त्यन्त॒रतः ।
 अ॒न्तर॑त ए॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् मे॒द्ध्यम् । मे॒द्ध्यम् करो॑ति । क॒रोत्य॑ध॒स्तात् । अ॒धस्ता॑दु॒प । उ॒पो-
 ख॑ति । उ॒ख्वति॑ स॒र्वतः॑ । स॒र्वत॑ ए॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नम् मे॒द्ध्यम् । मे॒द्ध्यम् करो॑ति । क॒रोतीति॑
 करो॑ति ॥ ॥ [३६] ॥

(वसूनीति प्रसव इत्यद्भ्योऽन्तरत एवैनम् दश च)

॥ ६ ॥

★

अ॒ग्नि॒ना वै । वै हो॒त्रा । हो॒त्रा दे॒वाः । दे॒वा असु॑रान् । असु॑रान॒भि । अ॒भ्य॒भव॑न् । अ॒भव॑-
 न्न॒ग्रये॑ । अ॒ग्रये॑ स॒मिद्ध्य॑मानाय । स॒मिद्ध्य॑माना॒यानु॑ । स॒मिद्ध्य॑माना॒येति॑ सम्—इ॒द्ध्यमा॑नाय ।
 अनु॑ ब्रू॒हि । ब्रू॒हीति॑ । इत्या॒ह । आ॒ह भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै । भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै स॒प्तद॑श । भ्रातृ॑व्याभि-
 भूत्या॒ इति॑ भ्रातृ॑व्य—अ॒भिभू॑त्यै । स॒प्तद॑श सा॒मिधे॑नीः । स॒प्तद॑शेति॑ स॒प्त—द॑श । सा॒मिधे॑नीरनु॑ ।
 सा॒मिधे॑नीरिति॑ साम्—इ॒धेनीः॑ । अ॒न्वाह॑ । आ॒ह स॒प्तद॑शः । स॒प्तद॑शः प्र॒जाप॑तिः । स॒प्तद॑श इति॑
 स॒प्त—द॑शः । प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाप॑तेः । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा—प॑तिः । प्र॒जाप॑तेरा॒प्त्यै । प्र॒जाप॑तेरिति॑
 प्र॒जा—प॑तेः । आ॒प्त्यै स॒प्तद॑श । स॒प्तद॑शानु॑ । स॒प्तद॑शेति॑ स॒प्त—द॑श । अ॒न्वाह॑ । आ॒ह द्वा॑द॒श ।
 द्वा॑द॒श मा॒साः । मा॒साः प॒ञ्च । प॒ञ्चर्त॑वः । ऋ॒तवः॑ सः । स सँ॒व्वथ्स॑रः । सँ॒व्वथ्स॑रः सँ॒व्वथ्स॑रम् ।
 सँ॒व्वथ्स॑र इति॑ सम्—व॒थ्स॑रः । सँ॒व्वथ्स॑रम् प्र॒जाः । सँ॒व्वथ्स॑रमिति॑ सम्—व॒थ्स॑रम् । प्र॒जा अनु॑ ।
 प्र॒जा इति॑ प्र—जाः । अनु॑ प्र । प्र जा॑यन्ते । जा॑यन्ते प्र॒जाना॑म् । प्र॒जाना॑म् प्र॒जन॑नाय । प्र॒जाना॑मिति॑
 प्र—जा॑नाम् । प्र॒जन॑नाय दे॒वाः । प्र॒जन॑नायेति॑ प्र—ज॑ननाय । दे॒वा वै । वै सा॒मिधे॑नीः । सा॒मिधे॑नी-

र॒नूच्य॑ । सा॒मि॒धेनी॑रिति॒ साम्—इ॒धेनीः॑ । अ॒नूच्य॑ य॒ज्ञम् । अ॒नूच्ये॒त्यनु—उच्य॑ । य॒ज्ञम् न । नानु॑ ।
 अ॒न्वप॑श्यन्न । अ॒पश्य॑न्थ सः । स प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑तिस्तू॒ष्णीम् । प्र॒जाप॑तिरिति॒ प्रजा—प॑तिः ।
 तू॒ष्णीमा॑घा॒रम् । आ॒घा॒रमा॑ । आ॒घा॒रमि॒त्या—घा॒रम् ॥ [३७] ॥ आ॒ऽघा॑रयत् । अ॒घा॑रयत्
 ततः॑ । ततो॑ वै । वै दे॒वाः । दे॒वा य॒ज्ञम् । य॒ज्ञम॑नु । अ॒न्वप॑श्यन्न । अ॒पश्य॑न् यत् । यत् तू॒ष्णीम् ।
 तू॒ष्णीमा॑घा॒रम् । आ॒घा॒रमा॑घा॒रय॑ति । आ॒घा॒रमि॒त्या—घा॒रम् । आ॒घा॒रय॑ति य॒ज्ञस्य॑ । आ॒घा॒रय॑-
 ती॒त्या—घा॒रय॑ति । य॒ज्ञस्यानु॑ख्यात्यै । अनु॑ख्यात्या॒ असुरे॑षु । अनु॑ख्यात्या॒ इत्यनु॑—ख्या॒त्यै ।
 अ॒सुरे॑षु वै । वै य॒ज्ञः । य॒ज्ञ आ॑सीत् । आ॒सीत् तम् । तम् दे॒वाः । दे॒वास्तू॒ष्णी॑हो॒मेन॑ । तू॒ष्णी॑-
 हो॒मेना॑वृ॒ज्जत॑ । तू॒ष्णी॑हो॒मेनेति॑ तू॒ष्णीम्—हो॒मेन॑ । अ॒वृ॒ज्जत॑ यत् । यत् तू॒ष्णीम् । तू॒ष्णीमा॑घा॒रम् ।
 आ॒घा॒रमा॑घा॒रय॑ति । आ॒घा॒रमि॒त्या—घा॒रम् । आ॒घा॒रय॑ति भ्रातृ॒व्यस्य॑ । आ॒घा॒रय॑ती॒त्या—घा॒र-
 य॑ति । भ्रातृ॒व्यस्यै॒व । ए॒व तत् । तद् य॒ज्ञम् । य॒ज्ञवृ॑द्ध॒क्ते । वृ॒द्ध॒क्ते परि॑धीन् । परि॑धीन्थ॒ सम् ।
 परि॑धी॒निति॑ परि—धीन् । सम् मा॑र्ष्टि । मा॑र्ष्टि पु॒नाति॑ । पु॒नात्ये॒व । ए॒वैनान् । ए॒नान् त्रि॑स्त्रिः । त्रि॑स्त्रिः
 सम् । त्रि॑स्त्रिरिति॒ त्रिः—त्रिः । सम् मा॑र्ष्टि । मा॑र्ष्टि त्र्या॒वृत् । त्र्या॒वृद्धि॑ । त्र्या॒वृद्धि॑ति॒ त्रि—आ॒वृत् ।
 हि य॒ज्ञः । य॒ज्ञोऽथो॑ । अथो॑ र॒ख्षसाम् । अथो॑ इत्यथो॑ । र॒ख्षसाम॑प॒हत्यै॑ । अप॒हत्यै॑ द्वा॒दश॑ । अप॒-
 हत्या॑ इत्यप॑—हत्यै॑ । द्वा॒दश॑ सम् । सम् प॒द्यन्ते॑ । प॒द्यन्ते॑ द्वा॒दश॑ । द्वा॒दश॑ मा॒साः ॥ [३८] ॥
 मा॒साः स॒व्व॒थ्स॒रः । स॒व्व॒थ्स॒रः स॒व्व॒थ्स॒रम् । स॒व्व॒थ्स॒र इति॑ सम्—व॒थ्स॒रः । स॒व्व॒थ्स॒रमे॒व ।
 स॒व्व॒थ्स॒रमि॒ति सम्—व॒थ्स॒रम् । ए॒व प्री॑णाति । प्री॒णात्यथो॑ । अथो॑ स॒व्व॒थ्स॒रम् । अथो॑ इत्यथो॑ ।
 स॒व्व॒थ्स॒रमे॒व । स॒व्व॒थ्स॒रमि॒ति सम्—व॒थ्स॒रम् । ए॒वास्मै॑ । अ॒स्मा उप॑ । उप॑ दधाति । द॒धाति॑
 सु॒वर्ग॑स्य । सु॒वर्ग॑स्य लो॒कस्य॑ । सु॒वर्ग॑स्येति॒ सुवः—ग॑स्य । लो॒कस्य॑ स॒मष्ट्यै॑ । स॒मष्ट्यै॑ शि॒रः ।
 स॒मष्ट्या॑ इति॒ सम्—अ॒ष्ट्यै॑ । शि॒रो वै । वा ए॒तत् । ए॒तद् य॒ज्ञस्य॑ । य॒ज्ञस्य॑ यत् । यदा॑घा॒रः ।
 आ॒घा॒रोऽग्निः॑ । आ॒घा॒र इत्या॑—घा॒रः । अ॒ग्निः सर्वाः॑ । सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑ यत् । यदा॑घा॒रम् ।
 आ॒घा॒रमा॑घा॒रय॑ति । आ॒घा॒रमि॒त्या—घा॒रम् । आ॒घा॒रय॑ति शी॒रुष॑तः । आ॒घा॒रय॑ती॒त्या—घा॒र-
 य॑ति । शी॒रुष॑त ए॒व । ए॒व य॒ज्ञस्य॑ । य॒ज्ञस्य॑ यज॑मानः । यज॑मानः सर्वाः॑ । सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑
 अव॑ । अव॑ रु॒न्धे । रु॒न्धे शि॒रः । शि॒रो वै । वा ए॒तत् । ए॒तद् य॒ज्ञस्य॑ । य॒ज्ञस्य॑ यत् । यदा॑घा॒रः ।
 आ॒घा॒र आ॒त्मा । आ॒घा॒र इत्या॑—घा॒रः । आ॒त्मा प॒शुः । प॒शुरा॑घा॒रम् । आ॒घा॒रमा॑घा॒र्य॑ । आ॒घा॒-

रमित्या—घारम्। आघार्यं पशुम्। आघार्येत्या—घार्यं। पशुः सम्। समनक्ति। अनत्तयात्मन्।
 आत्मन्नेव। एव यज्ञस्य। यज्ञस्य शिरः। ॥ [३९] ॥ शिरः प्रति। प्रति दधाति। दधाति सम्।
 सम् ते। ते प्राणः। प्राणो वायुना। प्राण इति प्र—अनः। वायुना गच्छताम्। गच्छतामिति।
 इत्याह। आह वायुदेवत्यः। वायुदेवत्यो वै। वायुदेवत्य इति वायु—देवत्यः। वै प्राणः। प्राणो
 वायौ। प्राण इति प्र—अनः। वायावेव। एवास्य। अस्य प्राणम्। प्राणम् जुहोति। प्राणमिति
 प्र—अनम्। जुहोति सम्। सय्यजत्रैः। यजत्रैरङ्गानि। अङ्गानि सम्। सय्यज्ञपतिः। यज्ञप-
 तिराशिषा। यज्ञपतिरिति यज्ञ—पतिः। आशिषेति। आशिषेत्या—शिषा। इत्याह। आह यज्ञ-
 पतिम्। यज्ञपतिमेव। यज्ञपतिमिति यज्ञ—पतिम्। एवास्य। अस्याशिषम्। आशिषम् गम-
 यति। आशिषमित्या—शिषम्। गमयति विश्वरूपः। विश्वरूपो वै। विश्वरूप इति विश्व—रूपः।
 वै त्वाष्ट्रः। त्वाष्ट्र उपरिष्ठात्। उपरिष्ठात् पशुम्। पशुमभि। अभ्यवमीत्। अमवीत् तस्मात्।
 तस्मादुपरिष्ठात्। उपरिष्ठात् पशोः। पशोर् न। नाव। अव द्यन्ति। द्यन्ति यत्। यदुपरिष्ठात्।
 उपरिष्ठात् पशुम्। पशुः समनक्ति। समनक्ति मेद्ध्यम्। समनक्तीति सम्—अनक्ति। मेद्ध्यमेव।
 एवैनम्। ॥ [४०] ॥ एनम् करोति। करोत्यृत्विजः। ऋत्विजो वृणीते। वृणीते छन्दांसि।
 छन्दांस्येव। एव वृणीते। वृणीते सप्त। सप्त वृणीते। वृणीते सप्त। सप्त ग्राम्याः। ग्राम्याः
 पशवः। पशवः सप्त। सप्तरण्याः। आरण्याः सप्त। सप्तछन्दांसि। छन्दांस्युभयस्य। उभ-
 यस्यावरुद्ध्यै। अवरुद्ध्या एकादश। अवरुद्ध्या इत्यव—रुद्ध्यै। एकादश प्रयाजान्। प्रयाजा-
 न्यजति। प्रयाजानिति प्र—याजान्। यजति दश। दश वै। वै पशोः। पशोः प्राणाः। प्राणा
 आत्मा। प्राणा इति प्र—अनाः। आत्मैकादशः। एकादशो यावान्। यावानेव। एव पशुः।
 पशुस्तम्। तम् प्र। प्र यजति। यजति वपाम्। वपामेकः। एकः परि। परि शये। शय आत्मा।
 आत्मैव। एवात्मानम्। आत्मानम् परि। परि शये। शये वज्रः। वज्रो वै। वै स्वधितिः।
 स्वधितिर् वज्रः। स्वधितिरिति स्व—धितिः। वज्रो यूपशकलः। यूपशकलो घृतम्। यूपशकल
 इति यूप—शकलः। घृतम् खलु। खलु वै। वै देवाः। देवा वज्रम्। वज्रम् कृत्वा। कृत्वा सोमम्।
 सोममघ्नन्। अघ्नन् घृतेन। घृतेनाक्तौ। अक्तौ पशुम्। पशुम् त्रायेथाम्। त्रायेथामिति। इत्याह।

आह वज्रेण । वज्रेणैव । एवैनम् । एनँवशे । वशे कृत्वा । कृत्वा ऽऽ लभते । आ लभते । लभत इति लभते ॥ ॥ [४१] ॥

(आघारम् पद्यन्ते द्वादशा ऽऽत्मन्नेव यज्ञस्य मेध्यमेव खलु वा अष्टादश च)

॥ ७ ॥

★

पर्यग्नि करोति । पर्यग्नीति परि—अग्नि । करोति सर्वहुतम् । सर्वहुतमेव । सर्वहुतमिति सर्व—हुतम् । एवैनम् । एनम् करोति । करोत्यस्कन्दाय । अस्कन्दायास्कन्नम् । अस्कन्नं हि । हि तत् । तद् यत् । यद्धुतस्य । हुतस्य स्कन्दति । स्कन्दति त्रिः । त्रिः पर्यग्नि । पर्यग्नि करोति । पर्यग्नीति परि—अग्नि । करोति त्र्यावृत् । त्र्यावृद्धि । त्र्यावृदिति त्रि—आवृत् । हि यज्ञः । यज्ञोऽथो । अथो ररुषसाम् । अथो इत्यथो । ररुषसामपहत्यै । अपहत्यै ब्रह्मवादिनः । अपहत्या इत्यप—हत्यै । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म—वादिनः । वदन्त्यन्वारभ्यः । अन्वारभ्यः पशू(३)ः । अन्वारभ्य इत्यनु—आरभ्यः । पशू(३)र् न । नान्वारभ्या(३)ः । अन्वारभ्या(३) इति । अन्वारभ्या(३) इत्यनु—आरभ्या(३)ः । इति मृत्यवे । मृत्यवे वै । वा एषः । एष नीयते । नीयते यत् । यत् पशुः । पशुस्तम् । तय्यत् । यदन्वारभेत । अन्वारभेत प्रमायुकः । अन्वारभेतेत्यनु—आरभेत । प्रमायुको यजमानः । प्रमायुक इति प्र—मायुकः । यजमानः स्यात् । स्यादथो । अथो खलु । अथो इत्यथो । खल्वहुः । आहुः सुवर्गाय । सुवर्गाय वै । सुवर्गायेति सुवः—गाय । वा एषः । एष लोकाय । लोकाय नीयते । नीयते यत् । यत् पशुः । ॥ [४२] ॥ पशुरिति । इति यत् । यन् न । नान्वारभेत । अन्वारभेत सुवर्गात् । अन्वारभेतेत्यनु—आरभेत । सुवर्गाल्लोकात् । सुवर्गादिति सुवः—गात् । लोकाद् यजमानः । यजमानो हीयेत । हीयेत वपाश्रपणीभ्याम् । वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते । वपाश्रपणीभ्यामिति वपा—श्रपणीभ्याम् । अन्वारभते तत् । अन्वारभत इत्यनु—आरभते । तन् न । नेव । इवान्वारभ्यम् । अन्वारभ्यम् न । अन्वारभ्यमित्यनु—आरभ्यम् । नेव । इवानन्वारभ्यम् । अनन्वारभ्यमुप । अनन्वारभ्यमित्यननु—आरभ्यम् । उप प्र । प्रेष्य । इष्य होतः । होतरुहव्या । हव्या देवेभ्यः । देवेभ्य इति । इत्याह । आहेषितम् । इषितं हि । हि कर्म । कर्म क्रियते । क्रियते रेवतीः । रेवतीर् यज्ञपतिम् । यज्ञपतिम् प्रियधा । यज्ञपतिमिति यज्ञ—पतिम् । प्रियधा ऽऽ

विंशत। प्रियधेति प्रिय—धा। आ विंशत। विंशतेति। इत्याह। आह यथायजुः। यथायजु-
रेव। यथायजुरिति यथा—यजुः। एवैतत्। एतदग्निना। अग्निना पुरस्तात्। पुरस्तादेति। एति
रख्षसाम्। रख्षसामपहत्यै। अपहत्यै पृथिव्याः। अपहत्या इत्यप—हत्यै। पृथिव्याः सम्पृचः।
सम्पृचः पाहि। सम्पृच इति सम्—पृचः। पाहीति। इति बरुहिः। बरुहिरूपः ॥ [४३] ॥
उपास्यति। अस्यत्यस्कन्दाय। अस्कन्दायास्कन्नम्। अस्कन्नं हि। हि तत्। तद् यत्। यद्
बरुहिषि। बरुहिषि स्कन्दति। स्कन्दत्यथो। अथो बरुहिषदम्। अथो इत्यथो। बरुहिषदमेव।
बरुहिषदमिति बरुहि—सदम्। एवैनम्। एनम् करोति। करोति पराङ्। पराङा। आ वर्तते।
वर्ततेऽदध्वर्युः। अदध्वर्युः पशोः। पशोः सम्(२)ज्ञप्यमानात्। सम्(२)ज्ञप्यमानात् पशुभ्यः।
सम्(२)ज्ञप्यमानादिति सम्—ज्ञप्यमानात्। पशुभ्य एव। पशुभ्य इति पशु—भ्यः। एव तत्।
तन् नि। नि हुते। हुत आत्मनः। आत्मनोऽनावस्काय। अनावस्काय गच्छति। अनावस्का-
येत्यना—वस्काय। गच्छति श्रियम्। श्रियम् प्र। प्र पशून्। पशूनाप्नोति। आप्नोति यः। य
एवम्। एववेद। वेद पश्चाल्लोका। पश्चाल्लोका वै। पश्चाल्लोकेति पश्चात्—लोका। वा एषा। एषा
प्राची। प्राच्युदानीयते। उदानीयते यत्। उदानीयत् इत्युत्—आनीयते। यत् पत्नी। पत्नी नमः।
नमस्ते। त आतान। आतानेति। आतानेत्या—तान। इत्याह। आहादित्यस्य। आदित्यस्य
वै। वै रश्मयः। रश्मय आतानाः। ॥ [४४] ॥ आतानास्तेभ्यः। आताना इत्या—तानाः।
तेभ्य एव। एव नमः। नमस्करोति। करोत्यनर्वा। अनर्वा प्र। प्रेहि। इहीति। इत्याह। आह
भ्रातृव्यः। भ्रातृव्यो वै। वा अर्वा। अर्वा भ्रातृव्यापनुत्त्यै। भ्रातृव्यापनुत्त्यै घृतस्य। भ्रातृव्याप-
नुत्त्या इति भ्रातृव्य—अपनुत्त्यै। घृतस्य कुल्याम्। कुल्यामनु। अनु सह। सह प्रजया। प्रजया
सह। प्रजयेति प्र—जया। सह रायः। रायस्पोषेण। पोषेणेति। इत्याह। आहाशिषम्। आशि-
षमेव। आशिषमित्या—शिषम्। एवैताम्। एतामा। आ शास्ते। शास्त आपः। आपो देवीः।
देवीः शुद्धायुवः। शुद्धायुव इति। शुद्धायुव इति शुद्ध—युवः। इत्याह। आह यथायजुः।
यथायजुरेव। यथायजुरिति यथा—यजुः। एवैतत्। एतदित्येतत् ॥ [४५] ॥

(लोकाय नीयते यद् बरुही रश्मयः सप्तत्रिंशच्च)

॥ ८ ॥

पशोर वै। वा आलब्धस्य। आलब्धस्य प्राणान्। आलब्धस्येत्या—लब्धस्य। प्राणान्छुक्।
 प्राणनिति प्र—अनान्। शुगृच्छति। ऋच्छति वाक्। वाक् ते। त आ। आ प्यायताम्। प्यायताम्
 प्राणः। प्राणस्ते। प्राण इति प्र—अनः। त आ। आ प्यायताम्। प्यायतामिति। इत्याह। आह
 प्राणेभ्यः। प्राणेभ्य एव। प्राणेभ्य इति प्र—अनेभ्यः। एवास्य। अस्य शुचम्। शुचं शम-
 यति। शमयति सा। सा प्राणेभ्यः। प्राणेभ्योऽधि। प्राणेभ्य इति प्र—अनेभ्यः। अधि पृथिवीम्।
 पृथिवीं शुक्। शुक् प्र। प्र विशति। विशति शम्। शमहोभ्याम्। अहोभ्यामिति। अहो-
 भ्यामित्यहः—भ्याम्। इति नि। नि नयति। नयत्यहोरात्राभ्याम्। अहोरात्राभ्यामेव। अहो-
 रात्राभ्यामित्यहः—रात्राभ्याम्। एव पृथिव्यै। पृथिव्यै शुचम्। शुचं शमयति। शमयत्यो-
 षधे। ओषधे त्रायस्व। त्रायस्वैनम्। एनं स्वधिते। स्वधिते मा। स्वधित इति स्व—धिते।
 मैनम्। एनं हिंसीः। हिंसीरिति। इत्याह। आह वज्रः। वज्रो वै। वै स्वधितिः। स्वधितिः
 शान्त्यै। स्वधितिरिति स्व—धितिः। ॥ [४६] ॥ शान्त्यै पार्श्वतः। पार्श्वत आ। आच्छयति।
 छयति मद्ध्यतोः। मद्ध्यतो हि। हि मनुष्याः। मनुष्या आच्छयन्ति। आच्छयन्ति तिरश्चीनम्।
 आच्छयन्तीत्या—छयन्ति। तिरश्चीनमा। आच्छयति। छयत्यनूचीनम्। अनूचीनं हि। हि
 मनुष्याः। मनुष्या आच्छयन्ति। आच्छयन्ति व्यावृत्त्यै। आच्छयन्तीत्या—छयन्ति। व्यावृत्त्यै
 रख्षसाम्। व्यावृत्त्या इति वि—आवृत्त्यै। रख्षसाम् भागः। भागोऽसि। असीति। इति स्थवि-
 मतः। स्थविमतो बरुहिः। बरुहिरत्त्वा। अत्त्वाऽप। अपास्यति। अस्यत्यस्त्रा। अस्त्रैव। एव
 रख्षांसि। रख्षांसि निरवदयते। निरवदयत इदम्। निरवदयत इति निः—अवदयते। इद-
 महम्। अहं रख्षः। रख्षोऽधमम्। अधमम् तमः। तमो नयामि। नयामि यः। योऽस्मान्।
 अस्मान् द्वेष्टि। द्वेष्टि यम्। यम् च। च वयम्। वयम् द्विष्मः। द्विष्म इति। इत्याह। आह द्वौ।
 द्वौ वाव। वाव पुरुषौ। पुरुषौ यम्। यम् च। चैव। एव द्वेष्टि। ॥ [४७] ॥ द्वेष्टि यः। यश्च।
 चैनम्। एनम् द्वेष्टि। द्वेष्टि तौ। तावुभौ। उभावधमम्। अधमम् तमः। तमो नयति। नयतीषे।
 इषे त्वा। त्वेति। इति वपाम्। वपामुत्। उत् खिदति। खिदतीच्छते। इच्छत इव। इव हि।
 ह्येषः। एष यः। यो यजते। यजते यत्। यदुपतृन्धात्। उपतृन्धाद् रुद्रः। उपतृन्धादित्युप-
 तृन्धात्। रुद्रोऽस्य। अस्य पशून्। पशून् घातुकः। घातुकः स्यात्। स्याद् यत्। यन् न। नोप-

तु॒न्धात्। उ॒प॒तु॒न्धाद॑र्यता। उ॒प॒तु॒न्धादित्यु॑प—तु॒न्धात्। अ॒र्य॒ता स्यात्। स्या॒द॒न्यया॑। अ॒न्य-
यो॒प॒तृ॒णत्ति॑। उ॒प॒तृ॒णत्य॑न्यया॑। उ॒प॒तृ॒णत्तीत्यु॑प—तृ॒णत्ति॑। अ॒न्यया॑ न। न धृ॒त्यै॑। धृ॒त्यै॑ घृ॒तेन॑।
घृ॒तेन॑ द्या॒वापृ॒थिवी॑। द्या॒वापृ॒थिवी॑ प्र। द्या॒वापृ॒थिवी॑ इति॑ द्या॒वा—पृ॒थिवी॑। प्रो॒र्णा॒थामि॑ति।
इत्या॑ह। आ॒ह द्या॒वापृ॒थिवी॑। द्या॒वापृ॒थिवी॑ ए॒व। द्या॒वापृ॒थिवी॑ इति॑ द्या॒वा—पृ॒थिवी॑।
ए॒व रसे॑न। रसे॑नान॒क्ति। अ॒न॒क्त्यच्छि॑न्नः। अ॒च्छि॑न्नो रा॒यः। ॥ [४८] ॥ रा॒यः सु॒वीरः॑। सु॒वीर॑
इति॑। सु॒वीर॑ इति॑ सु—वी॒रः। इत्या॑ह। आ॒ह य॒थाय॑जुः। य॒थाय॑जुरे॒व। य॒थाय॑जुरिति॑ य॒था—
य॑जुः। ए॒वैतत्। ए॒तत् क्रूर॑म्। क्रूर॑मि॒व। इ॒व वै। वा ए॒तत्। ए॒तत् करो॑ति। करो॑ति यत्। यद्
व॒पाम्। व॒पामु॑त्खि॒दति॑। उ॒त्खि॒दत्यु॑रु। उ॒त्खि॒दतीत्यु॑त्—खि॒दति॑। उ॒र्वन्त॑रि॒ख्वम्। अ॒न्त॑रि॒ख्व-
म॒नु। अ॒न्वि॒हि। इ॒हीति॑। इत्या॑ह। आ॒ह शान्त्यै॑। शान्त्यै॑ प्र। प्र वै। वा ए॒षः। ए॒षोऽस्मा॑त्।
अ॒स्माल्लो॒कात्। लो॒काच् च्य॑वते। च्य॑वते यः। यः प॒शुम्। प॒शुम् मृ॒त्यवे॑। मृ॒त्यवे॑ नी॒यमा॑नम्।
नी॒यमा॑नम॒न्वा॒रभ॑ते। अ॒न्वा॒रभ॑ते व॒पाश्र॑पणी। अ॒न्वा॒रभ॑त इत्य॑नु—आ॒रभ॑ते। व॒पाश्र॑पणी पु॒नः।
व॒पाश्र॑पणी इति॑ व॒पा—श्र॑पणी। पु॒नर॑न्वा॒रभ॑ते। अ॒न्वा॒रभ॑तेऽस्मि॒न्न। अ॒न्वा॒रभ॑त इत्य॑नु—आ॒र-
भ॑ते। अ॒स्मिन्ने॒व। ए॒व लो॒के। लो॒के प्र॑ति। प्र॑ति तिष्ठ॑ति। तिष्ठ॑त्य॒ग्निना॑। अ॒ग्निना॑ पु॒रस्ता॑त्। पु॒र-
स्ता॑देति॑। ए॒ति र॒ख्वसाम्। र॒ख्वसा॑मप॒हत्यै॑। अप॒हत्या॑ अथो॑। अप॒हत्या॑ इत्य॑प—ह॒त्यै। अथो॑
दे॒वताः॑। अथो॑ इत्य॑थो॑। दे॒वता॑ ए॒व। ए॒व ह॒व्येन॑। ह॒व्येना॑नु। ॥ [४९] ॥ अ॒न्वे॑ति। ए॒ति न।
ना॒न्त॒मम्। अ॒न्त॒मम॑ङ्गा॒रम्। अ॒ङ्गा॒रम॑ति॑। अ॒ति ह॑रेत्। ह॒रेद् यत्। यद॑न्त॒मम्। अ॒न्त॒मम॑-
ङ्गा॒रम्। अ॒ङ्गा॒रम॑ति॒हरे॑त्। अ॒तिह॑रेद् दे॒वताः॑। अ॒तिह॑रेदित्य॑ति—ह॒रेत्। दे॒वता॑ अ॒ति। अ॒ति
म॒न्येत॑। म॒न्येत॑ वा॒यो॑। वा॒यो वि॑। वा॒यो इति॑ वा॒यो॑। वी॒हि॑। इ॒हि स्तो॒काना॑म्। स्तो॒काना॑मिति॑।
इत्या॑ह। आ॒ह तस्मा॑त्। तस्मा॑द् वि॒भक्ताः॑। वि॒भक्ताः॑ स्तो॒काः। वि॒भक्ता॑ इति॑ वि—भ॒क्ताः॑।
स्तो॒का अ॒व॑। अ॒व प॑द्यन्ते। प॒द्यन्तेऽग्र॑म्। अ॒ग्रव्यै॑। वा ए॒तत्। ए॒तत् प॑शूनाम्। प॒शूना॑य्यत्।
यद् व॒पा। व॒पाऽग्र॑म्। अ॒ग्रमो॑षधीनाम्। ओ॒षधी॑नाम् ब॒र्हिः। ब॒र्हिर॑ग्रेण। अ॒ग्रेणै॑व। ए॒वाग्र॑म्।
अ॒ग्र॒५ स॒म्। स॒मर्द्ध॑यति। अ॒र्द्धय॑त्यथो॑। अथो॑ ओ॒षधी॑षु। अथो॑ इत्य॑थो॑। ओ॒षधी॑ष्वे॒व। ए॒व
प॒शून्। प॒शून् प्र॑ति। प्र॑ति ष्ठा॒पय॑ति। स्था॒पय॑ति स्वा॒हाकृ॑तीभ्यः। स्वा॒हाकृ॑तीभ्यः प्र। स्वा॒हा-
कृ॑तीभ्य इति॑ स्वा॒हाकृ॑ति—भ्यः। प्रे॒ष्य॑। इ॒ष्येति॑। इत्या॑ह। आ॒ह य॒ज्ञस्य॑। ॥ [५०] ॥ य॒ज्ञस्य॑

समिष्ट्र्यै । समिष्ट्र्यै प्राणापानौ । समिष्ट्र्या इति सम्—इष्ट्र्यै । प्राणापानौ वै । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । वा एतौ । एतौ पशूनाम् । पशूनाय्यत् । यत् पृषदाज्यम् । पृषदाज्यमात्मा । पृषदाज्यमिति पृषत्—आज्यम् । आत्मा वपा । वपा पृषदाज्यम् । पृषदाज्यमभिघार्य । पृषदाज्यमिति पृषत्—आज्यम् । अभिघार्य वपाम् । अभिघार्येत्यभि—घार्य । वपामभि । अभि घारयति । घारयत्यात्मन् । आत्मन्नेव । एव पशूनाम् । पशूनाम् प्राणापानौ । प्राणापानौ दधाति । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । दधाति स्वाहा । स्वाहोर्ध्वनभसम् । ऊर्ध्वनभसम् मारुतम् । ऊर्ध्वनभसमित्यूर्ध्व—नभसम् । मारुतम् गच्छतम् । गच्छतमिति । इत्याह । आहोर्ध्वनभाः । ऊर्ध्वनभा ह । ऊर्ध्वनभा इत्यूर्ध्व—नभाः । ह स्म । स्म वै । वै मारुतः । मारुतो देवानाम् । देवानाँवपाश्रपणी । वपाश्रपणी प्र । वपाश्रपणी इति वपा—श्रपणी । प्र हरति । हरति तेन । तेनैव । एवैनै । एने प्र । एने इत्येने । प्र हरति । हरति विषूची । विषूची प्र । विषूची इति विषूची । प्र हरति । हरति तस्मात् । तस्माद् विष्वञ्चौ । विष्वञ्चौ प्राणापानौ । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ ॥ ॥ [५१] ॥

(स्वर्धिति श्रैवा च्छिन्नो हव्येने चेत्याह षड्वत्वारिंशच्च)

॥ ९ ॥

★

पशुमालभ्य । आलभ्य पुरोडाशम् । आलभ्येत्या—लभ्य । पुरोडाशम् निः । निर् वपति । वपति समेधम् । समेधमेव । समेधमिति स—मेधम् । एवैनम् । एनमा । आ लभते । लभते वपया । वपया प्रचर्य । प्रचर्य पुरोडाशेन । प्रचर्येति प्र—चर्य । पुरोडाशेन प्र । प्र चरति । चरत्यूर्क । ऊर्ग वै । वै पुरोडाशः । पुरोडाश ऊर्जम् । ऊर्जमेव । एव पशूनाम् । पशूनाम् मच्छतः । मच्छतो दधाति । दधात्यथौ । अथौ पशोः । अथो इत्यथौ । पशोरेव । एव छिद्रम् । छिद्रमपि । अपि दधाति । दधाति पृषदाज्यस्य । पृषदाज्यस्योपहत्य । पृषदाज्यस्येति पृषत्—आज्यस्य । उपहत्य त्रिः । उपहत्येत्युप—हत्य । त्रिः पृच्छति । पृच्छति श्रुतम् । श्रुतं हवी(३)ः । हवी(३)ः शमितः । शमितरिति । इति त्रिषत्याः । त्रिषत्या हि । त्रिषत्या इति त्रि—सत्याः । हि देवाः । देवा यः । योऽश्रुतम् । अश्रुतं श्रुतम् । श्रुतमाह । आह सः । स एनसा । एनसा प्राणापानौ । प्राणापानौ वै । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । वा एतौ । एतौ

पशूनाम्। पशूनाय्यत् ॥ [५२] ॥ यत् पृषदाज्यम्। पृषदाज्यम् पशोः। पृषदाज्यमिति पृषत्—आज्यम्। पशोः खलु। खलु वै। वा आलब्धस्य। आलब्धस्य हृदयम्। आलब्धस्येत्या—लब्धस्य। हृदयमात्मा। आत्माऽभि। अभि सम्। समेति। एति यत्। यत् पृषदाज्येन। पृषदाज्येन हृदयम्। पृषदाज्येनेति पृषत्—आज्येन। हृदयमभिघारयति। अभिघारयत्यात्मन्। अभिघारयतीत्यभि—घारयति। आत्मन्नेव। एव पशूनाम्। पशूनाम् प्राणापानौ। प्राणापानौ दधाति। प्राणापानाविति प्राणा—अपानौ। दधाति पशुना। पशुना वै। वै देवाः। देवाः सुवर्गम्। सुवर्गल्लोकम्। सुवर्गमिति सुवः—गम्। लोकमायन्। आयन् ते। तेऽमन्यन्त। अमन्यन्त मनुष्याः। मनुष्या नः। नोऽन्वाभविष्यन्ति। अन्वाभविष्यन्तीति। अन्वाभविष्यन्तीत्यनु—आभविष्यन्ति। इति तस्य। तस्य शिरः। शिरश्छित्वा। छित्त्वामेधम्। मेधम् प्र। प्रारब्धारयन्। अरब्धारयन् सः। स प्ररब्धः। प्ररब्धोऽभवत्। अभवत् तत्। तत् प्ररब्धस्य। प्ररब्धस्य प्ररब्धत्वम्। प्ररब्धत्वय्यत्। प्ररब्धत्वमिति प्ररब्ध—त्वम्। यत् प्ररब्धशाखा। प्ररब्धशाखोत्तर-बरुहिः। प्ररब्धशाखेति प्ररब्ध—शाखा। उत्तरबरुहिर् भवति। उत्तरबरुहिरित्युत्तर—बरुहिः। भवति समेधस्य। समेधस्यैव। समेधस्येति स—मेधस्य। एव पशोः ॥ [५३] ॥ पशोरव। अव द्यति। द्यति पशुम्। पशुवै। वै हियमाणम्। हियमाणं ररब्धांसि। ररब्धांस्यनु। अनु सचन्ते। सचन्तेऽन्तरा। अन्तरा यूपम्। यूपम् च। चाहवनीयम्। आहवनीयम् च। आहवनीयमित्या—हवनीयम्। च हरति। हरति ररब्धसाम्। ररब्धसामपहत्यै। अपहत्यै पशोः। अपहत्या इत्यप—हत्यै। पशोर् वै। वा आलब्धस्य। आलब्धस्य मनः। आलब्धस्येत्या—लब्धस्य। मनोऽप। अप क्रामति। क्रामति मनोतायै। मनोतायै हविषः। हविषोऽवदीयमानस्य। अवदीयमानस्यानु। अवदीयमानस्येत्यव—दीयमानस्य। अनु ब्रूहि। ब्रूहीति। इत्याह। आह मनः। मन एव। एवास्य। अस्याव। अव रुन्धे। रुन्ध एकादश। एकादशावदानानि। अवदानान्यव। अवदानानीत्यव—दानानि। अव द्यति। द्यति दश। दश वै। वै पशोः। पशोः प्राणाः। प्राणा आत्मा। प्राणा इति प्र—अनाः। आत्मैकादशः। एकादशो यावान्। यावानेव। एव पशुः। पशुस्तस्य। तस्याव। अव द्यति ॥ [५४] ॥ द्यति हृदयस्य। हृदयस्याग्रे। अग्रेऽव। अव द्यति। द्यत्यथ। अथ जिह्वायाः। जिह्वाया अथ। अथ वररब्धसः। वररब्धसो यत्।

यद् वै । वै हृदयेन । हृदयेनाभिगच्छति । अभिगच्छति तत् । अभिगच्छतीत्यभि—गच्छति । तज् जिह्या । जिह्या वदति । वदति यत् । यज् जिह्या । जिह्या वदति । वदति तत् । तदुरसः । उरसोऽधि । अधि निः । निर्वदति । वदत्येतत् । एतद् वै । वै पशोः । पशोरु, यथापूर्वम् । यथापूर्व्यस्य । यथापूर्वमिति यथा—पूर्वम् । यस्यैवम् । एवमवदाय । अवदाय यथाकामम् । अवदायेत्यव—दाय । यथाकाममुत्तरेषाम् । यथाकाममिति यथा—कामम् । उत्तरेषामवद्यति । उत्तरेषामित्युत्—तरेषाम् । अवद्यति यथापूर्वम् । अवद्यतीत्यव—द्यति । यथापूर्वमेव । यथापूर्वमिति यथा—पूर्वम् । एवास्य । अस्य पशोः । पशोरवत्तम् । अवत्तम् भवति । भवति मद्भ्यतः । मद्भ्यतो गुदस्य । गुदस्याव । अव द्यति । द्यति मद्भ्यतः । मद्भ्यतो हि । हि प्राणः । प्राण उत्तमस्य । प्राण इति प्र—अनः । उत्तमस्याव । उत्तमस्येत्युत्—तमस्य । अव द्यति । द्यत्युत्तमः । ॥ [५५] ॥ उत्तमो हि । उत्तम इत्युत्—तमः । हि प्राणः । प्राणो यदि । प्राण इति प्र—अनः । यदीतरम् । इतर्य्यदि । यदीतरम् । इतरमुभयम् । उभयमेव । एवाजामि । अजामि जायमानः । जायमानो वै । वै ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्त्रिभिः । त्रिभिरृणवा । त्रिभिरिति त्रि—भिः । ऋणवा जायते । ऋणवेत्यृण—वा । जायते ब्रह्मचर्येण । ब्रह्मचर्येणर्षिभ्यः । ब्रह्मचर्येणेति ब्रह्म—चर्येण । ऋषिभ्यो यज्ञेन । ऋषिभ्य इत्यृषि—भ्यः । यज्ञेन देवेभ्यः । देवेभ्यः प्रजया । प्रजया पितृभ्यः । प्रजयेति प्र—जया । पितृभ्य एषः । पितृभ्य इति पितृ—भ्यः । एष वै । वा अनृणः । अनृणो यः । यः पुत्री । पुत्री यज्वा । यज्वा ब्रह्मचारिवासी । ब्रह्मचारिवासी तत् । ब्रह्मचारिवासीति ब्रह्मचारि—वासी । तदवदानैः । अवदानैरेव । अवदानैरित्यव—दानैः । एवाव । अव दयते । दयते तत् । तदवदानानाम् । अवदानाना, मवदानत्वम् । अवदानानामित्यव—दानानाम् । अवदानत्वम् देवासुराः । अवदानत्वमित्यवदान—त्वम् । देवासुराः सय्यन्ताः । देवासुरा इति देव—असुराः । सय्यन्ता आसन्न । सय्यन्ता इति सम्—यन्ताः । आसन् ते । ते देवाः । देवा अग्निम् । अग्निमब्रुवन् । अब्रुवन् त्वया । त्वया वीरेण । वीरेणासुरान् । असुरानभि । अभि भवाम । भवामेति । इति सः । ॥ [५६] ॥ सोऽब्रवीत् । अब्रवीद् वरम् । वरंवृणौ । वृणौ पशोः । पशोरुद्धारम् । उद्धारमुत् । उद्धारमित्युत्—हारम् । उद्धरै । हरा इति । इति सः । स एतम् । एतमुद्धारम् । उद्धारमुत् । उद्धारमित्युत्—हारम् । उद्धरत । अहरत दोः । दोः पूर्वा-

र्द्धस्य । पूर्वाद्धस्य गुदम् । पूर्वाद्धस्येति पूर्व—अर्द्धस्य । गुदम् मर्द्ध्यतः । मर्द्ध्यतः श्रोणिम् । श्रोणिम् जघनाद्धस्य । जघनाद्धस्य ततः । जघनाद्धस्येति जघन—अर्द्धस्य । ततो देवाः । देवा अभवन् । अभवन् परा । पराऽसुराः । असुरा यत् । यत् त्र्यङ्गाणाम् । त्र्यङ्गाणां समव-
द्यति । त्र्यङ्गाणामिति त्रि—अङ्गानाम् । समवद्यति भ्रातृव्याभिभूत्यै । समवद्यतीति सम्—
अवद्यति । भ्रातृव्याभिभूत्यै भवति । भ्रातृव्याभिभूत्या इति भ्रातृव्य—अभिभूत्यै । भवत्यात्मना ।
आत्मना परा । पराऽस्य । अस्य भ्रातृव्यः । भ्रातृव्यो भवति । भवत्यख्णया । अख्णयाऽव ।
अव द्यति । द्यति तस्मात् । तस्मादख्णया । अख्णया पशवः । पशवोऽङ्गानि । अङ्गानि
प्र । प्र हरन्ति । हरन्ति प्रतिष्ठित्यै । प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै ॥ [५७] ॥

(एतौ पशूनां समेधस्यैव तस्यवौ तमस्याव द्यतीति पञ्चचत्वारिंशच्च)

॥ १० ॥

★

मेदसां स्रुचौ । स्रुचौ प्र । प्रोर्णीति । ऊर्णीति मेदोरूपाः । मेदोरूपा वै । मेदोरूपा इति मेदः—
रूपाः । वै पशवः । पशवो रूपम् । रूपमेव । एव पशुषु । पशुषु दधाति । दधाति यूषन्न । यूषन्न-
वधाय । अवधाय प्र । अवधायेत्यव—धाय । प्रोर्णीति । ऊर्णीति रसः । रसो वै । वा एषः । एष
पशूनाम् । पशूनाय्यत् । यद् यूः । यू रसम् । रसमेव । एव पशुषु । पशुषु दधाति । दधाति पार्श्वेन ।
पार्श्वेन वसाहोमम् । वसाहोमम् प्र । वसाहोममिति वसा—होमम् । प्र यौति । यौति मर्द्ध्यम् ।
मर्द्ध्यम् वै । वा एतत् । एतत् पशूनाम् । पशूनाय्यत् । यत् पार्श्वम् । पार्श्वं रसः । रस एषः । एष
पशूनाम् । पशूनाय्यत् । यद् वसा । वसा यत् । यत् पार्श्वेन । पार्श्वेन वसाहोमम् । वसाहोमम्
प्रयौति । वसाहोममिति वसा—होमम् । प्रयौति मर्द्ध्यतः । प्रयौतीति प्र—यौति । मर्द्ध्यत एव ।
एव पशूनाम् । पशूनां रसम् । रसम् दधाति । दधाति घ्नन्ति । घ्नन्ति वै ॥ [५८] ॥ वा एतत् ।
एतत् पशुम् । पशुय्यत् । यथ स॑म(२)ज्ञपयन्ति । सम(२)ज्ञपयन्त्यैन्द्रः । सम(२)ज्ञपयन्तीति
सम—ज्ञपयन्ति । ऐन्द्रः खलु । खलु वै । वै देवतया । देवतया प्राणः । प्राण ऐन्द्रः । प्राण इति
प्र—अनः । ऐन्द्रोऽपानः । अपान ऐन्द्रः । अपान इत्यप—अनः । ऐन्द्रः प्राणः । प्राणो अङ्गे-
अङ्गे । प्राण इति प्र—अनः । अङ्गे अङ्गे नि । अङ्गे अङ्ग इत्यङ्गे—अङ्गे । नि देह्यत ।
देह्यदिति । इत्याह । आह प्राणापानौ । प्राणापानावेव । प्राणापानाविति प्राण—अपानौ । एव

पशुषु। पशुषु दधाति। दधाति देव। देव त्वष्टः। त्वष्टर् भूरि। भूरि ते। ते स॒स॒स॒म्। स॒स॒स॒मेतु।
 स॒स॒स॒मिति॒ सम्—सम्। ए॒त्विति॒। इत्या॒ह। आ॒ह त्वा॒ष्ट्राः। त्वा॒ष्ट्रा हि। हि दे॒वत॒या। दे॒वत॒या
 प॒शवः॑। प॒शवो॑ वि॒षु॒रूपाः। वि॒षु॒रूपा यत्। वि॒षु॒रूपा इति॒ वि॒षु—रू॒पाः। यत् स॒ल॒ख्मा॒णः।
 स॒ल॒ख्मा॒णो भव॑त्थ। स॒ल॒ख्मा॒ण इति॒ स—ल॒ख्मा॒णः। भव॑थेति॒। इत्या॒ह। आ॒ह वि॒षु॒रूपाः।
 वि॒षु॒रूपा हि। वि॒षु॒रूपा इति॒ वि॒षु—रू॒पाः। ह्ये॒ते। ए॒ते स॒न्तः। स॒न्तः स॒ल॒ख्मा॒णः। स॒ल॒ख्मा॒ण
 ए॒तर॒हि। स॒ल॒ख्मा॒ण इति॒ स—ल॒ख्मा॒णः। ए॒तर॒हि भव॑न्ति। भव॑न्ति दे॒वत्रा॑। दे॒वत्रा॑ यन्त॑म्।
 दे॒वत्रे॒ति दे॒व—त्रा। यन्त॑मव॑से। ॥ [५९] ॥ अव॑से स॒खायः॑। स॒खायोऽनु॑। अनु॑ त्वा। त्वा
 मा॒ता। मा॒ता पि॒तरः॑। पि॒तरौ म॒दन्तु। म॒द॒न्त्विति॒। इत्या॒ह। आ॒हानु॑मतम्। अनु॑मतमे॒व। अनु॑-
 मत॑मित्यनु॑—मतम्। ए॒वैन॑म्। ए॒नम् मा॒त्रा। मा॒त्रा पि॒त्रा। पि॒त्रा सु॒वर्गम्। सु॒वर्ग॒ल्लो॒कम्। सु॒व-
 र्गमि॒ति सु॒वः—गम्। लो॒कम् ग॒मय॑ति। ग॒मय॑त्य॒र्द्धर्च॑। अ॒र्द्धर्च॑ व॒साहो॑मम्। अ॒र्द्धर्च॑ इत्य॒र्द्ध-
 ऋ॒च॑े। व॒साहो॑मम् जु॒होति॑। व॒साहो॑ममि॒ति व॒सा—हो॑मम्। जु॒होत्य॒सौ। अ॒सौ वै। वा अ॒र्द्धर्चः॑।
 अ॒र्द्धर्च॑ इ॒यम्। अ॒र्द्धर्च॑ इत्य॒र्द्ध-
 ऋ॒चः॑। इ॒यम॒र्द्धर्चः॑। अ॒र्द्धर्च॑ इ॒मे। अ॒र्द्धर्च॑ इत्य॒र्द्ध-
 ऋ॒चः॑। इ॒मे ए॒व। इ॒मे इती॒मे। ए॒व र॒सेन॑। र॒सेना॑नक्ति। अ॒नक्ति॑ दि॒शः। दि॒शो जु॒होति॑। जु॒होति॑ दि॒शः।
 दि॒श ए॒व। ए॒व र॒सेन॑। र॒सेना॑नक्ति। अ॒नक्त॑यथो॑। अथो॑ दि॒ग्भ्यः॑। अथो॑ इत्यथो॑। दि॒ग्भ्य ए॒व।
 दि॒ग्भ्य इति॑ दिक्—भ्यः॑। ए॒वोर्ज॑म्। ऊ॒र्ज॒स॒ र॒स॒म्। र॒स॒मव॑। अव॑ रु॒न्धे। रु॒न्धे प्रा॒णापा॒नौ।
 प्रा॒णापा॒नौ वै। प्रा॒णापा॒नावि॒ति प्रा॒ण—अ॒पा॒नौ। वा ए॒तौ। ए॒तौ प॒शूना॑म्। प॒शूना॑य॒त्। यत्
 पृ॒षदा॒ज्यम्। पृ॒षदा॒ज्य॒व्वान॑स्प॒त्याः। पृ॒षदा॒ज्यमि॒ति पृ॒षत्—आ॒ज्यम्। वान॑स्प॒त्याः ख॒लु। ख॒लु
 वै। ॥ [६०] ॥ वै दे॒वत॒या। दे॒वत॒या प॒शवः॑। प॒शवो॑ यत्। यत् पृ॒षदा॒ज्यस्य॑। पृ॒षदा॒ज्य-
 स्यो॒प॒हत्य॑। पृ॒षदा॒ज्यस्ये॒ति पृ॒षत्—आ॒ज्यस्य॑। उ॒प॒हत्या॒ह। उ॒प॒हत्ये॒त्युप॑—ह॒त्य॑। आ॒ह वन॑-
 स्प॒तये॑। वन॑स्प॒तये॒ऽनु॑। अनु॑ ब्रू॒हि। ब्रू॒हि वन॑स्प॒तये॑। वन॑स्प॒तये॑ प्र। प्रे॒ष्य। इ॒ष्येति॑। इति॑
 प्रा॒णापा॒नौ। प्रा॒णापा॒नावे॒व। प्रा॒णापा॒नावि॒ति प्रा॒ण—अ॒पा॒नौ। ए॒व प॒शुषु॑। प॒शुषु॑ दधाति। द॒धा-
 त्य॒न्यस्या॑न्यस्य॑। अ॒न्यस्या॑न्यस्य॑ सम॒व॒त्तम्। अ॒न्यस्या॑न्यस्ये॒त्यन्य॑स्य—अ॒न्यस्य॑। सम॒व॒त्त॑
 सम॒व॒द्यति॑। सम॒व॒त्तमि॒ति सम्—अ॒व॒त्तम्। सम॒व॒द्यति॑ तस्मा॑त्। सम॒व॒द्यतीति॑ सम्—अ॒व॒-
 द्यति॑। तस्मा॑न् नाना॑रूपाः। नाना॑रूपाः प॒शवः॑। नाना॑रूपा इति॒ नाना॑—रू॒पाः। प॒शवो॑ यू॒ष्णा।

यूष्णोपं। उपं सिञ्चति। सिञ्चति रसः। रसो वै। वा एषः। एष पशूनाम्। पशूनाय्यत्। यद्
यूः। यू रसम्। रसमेव। एव पशुषु। पशुषु दधाति। दधातीडाम्। इडामुपं। उपं ह्यते। ह्यते
पशवः। पशवो वै। वा इडा। इडा पशून्। पशूनेव। एवोपं। उपं ह्यते। ह्यते चतुः। चतुरूपं।
उपं ह्यते। ह्यते चतुष्पादः। ॥ [६१] ॥ चतुष्पादो हि। चतुष्पाद इति चतुः—पादः। हि
पशवः। पशवो यम्। यम् कामयेत। कामयेतापशुः। अपशुः स्यात्। स्यादिति। इत्यमेदस्कम्।
अमेदस्कम् तस्मै। अमेदस्कमित्यमेदः—कम्। तस्मा आ। आ दद्ध्यात्। दद्ध्यान् मेदोरूपाः।
मेदोरूपा वै। मेदोरूपा इति मेदः—रूपाः। वै पशवः। पशवो रूपेण। रूपेणैव। एवैनम्।
एनम् पशुभ्यः। पशुभ्यो निः। पशुभ्य इति पशु—भ्यः। निर् भजति। भजत्यपशुः। अपशुरेव।
एव भवति। भवति यम्। यम् कामयेत। कामयेत पशुमान्। पशुमान् स्यात्। पशुमानिति
पशु—मान्। स्यादिति। इति मेदस्वत्। मेदस्वत् तस्मै। तस्मा आ। आ दद्ध्यात्। दद्ध्यान्
मेदोरूपाः। मेदोरूपा वै। मेदोरूपा इति मेदः—रूपाः। वै पशवः। पशवो रूपेण। रूपेणैव।
एवास्मै। अस्मै पशून्। पशून्व। अव रुन्धे। रुन्धे पशुमान्। पशुमानेव। पशुमानिति पशु—
मान्। एव भवति। भवति प्रजापतिः। प्रजापतिर्यज्ञम्। प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः। यज्ञमसृ-
जत। असृजत सः। स आज्यम्। आज्यम् पुरस्तात्। ॥ [६२] ॥ पुरस्तादसृजत। असृजत
पशुम्। पशुम् मद्ध्यतः। मद्ध्यतः पृषदाज्यम्। पृषदाज्यम् पश्चात्। पृषदाज्यमिति पृषत्—
आज्यम्। पश्चात् तस्मात्। तस्मादाज्येन। आज्येन प्रयाजाः। प्रयाजा इज्यन्ते। प्रयाजा इति
प्र—याजाः। इज्यन्ते पशुना। पशुना मद्ध्यतः। मद्ध्यतः पृषदाज्येन। पृषदाज्येनानूयाजाः।
पृषदाज्येनेति पृषत्—आज्येन। अनूयाजास्तस्मात्। अनूयाजा इत्यनु—याजाः। तस्मादेतत्।
एतन् मिश्रम्। मिश्रमिव। इव पश्चात्सृष्टम्। पश्चात्सृष्टं हि। पश्चात्सृष्टमिति पश्चात्—सृष्टम्।
ह्येकादश। एकादशानूयाजान्। अनूयाजान्यजति। अनूयाजानित्यनु—याजान्। यजति दश।
दश वै। वै पशोः। पशोः प्राणाः। प्राणा आत्मा। प्राणा इति प्र—अनाः। आत्मैकादशः।
एकादशो यावान्। यावानेव। एव पशुः। पशुस्तम्। तमनु। अनु यजति। यजति घ्नन्ति। घ्नन्ति
वै। वा एतत्। एतत् पशुम्। पशुय्यत्। यथ सप्त(२)ज्ञपयन्ति। सप्त(२)ज्ञपयन्ति प्राणापानौ।
सप्त(२)ज्ञपयन्तीति सप्त—ज्ञपयन्ति। प्राणापानौ खलु। प्राणापानाविति प्राण—अपानौ। खलु

वै। वा ए॒तौ। ए॒तौ प॑शूनाम्। प॒शूना॑य्यत्। यत् पृषदा॑ज्यम्। पृषदा॑ज्यय्यत्। पृषदा॑ज्यमिति
पृषत्—आ॒ज्यम्। यत् पृषदा॑ज्येन। पृषदा॑ज्येनानूया॑जान्। पृषदा॑ज्येनेति पृषत्—आ॒ज्येन। अ॒नू-
या॑जान्यजति। अ॒नूया॑जानित्यनु—या॑जान्। यजति प्राणा॑पा॒नौ। प्रा॒णापा॒नावे॒व। प्रा॒णापा॒ना-
वि॒ति प्राण—अ॒पा॒नौ। ए॒व प॒शुषु॑। प॒शुषु॑ दधाति। द॒धा॒तीति॑ दधाति॥ ॥ [६३] ॥

(घ्नन्ति॒ यन्त॒म् खलु॑ च॒तुरु॑पं ह्वय॒त आ॒ज्यम् यत् पृषदा॑ज्येन षट् च)

॥ ११ ॥

★

॥ हरिः ॐ ॥

षष्ठकाण्डे तृतीयः प्रश्नः — क्रम पाठः — समाप्तः

अनुवाकाः	पञ्चशत्यः
११	६३

ॐ